

MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

Käsikirja demokratiakokeilujen
toteuttamiseen ja osallisuuden
vahvistamiseen nopeasti
muuttuvassa maailmassa

Eija Kallioniemi ja Jukka Vahti

© Sitra 2021

Sitran selvityksiä 189

MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

Kirjoittajat: Eija Kallioniemi ja Jukka Vahti/Sitra

Sitran työryhmä kokeiluhankkeissa:

Elina Eerola, Petri Tuomi-Nikula, Kimmo
Haahkola, Joonas Leppänen, Jukka Vahti

Kuvat ja graafinen ilme: Topias Dean

Taitto: Punamusta

ISBN 978-952-347-229-7 (PDF) www.sitra.fi

ISSN 1796-7112 (PDF) www.sitra.fi

SITRAN SELVITYKSIÄ -sarjassa julkaistaan
Sitran tulevaisuustyön ja kokeilujen tuloksia.

Sitran selvityksiä 189

Miten demokratiaa kokeillaan?

Kesäkuu 2021

Sisällys

Esipuhe	2
Tiivistelmä	3
Sammanfattning	4
Summary	5
1. Johdanto: Demokratian ja osallisuuden haasteet nopeasti muuttuvassa maailmassa	6
Demokratiakokeiluilla kohti laajempaa osallisuutta	9
Robottipuhelut esimerkkinä uudenaikaisesta vuorovaikutuksesta	9
Loppuraportit ja tutkimukset kiteyttävät kokeilujen opit	10
2. Mitä kokeiluissa tehtiin ja mitä opittiin?	12
Järvenpää: Toimi politiikan näyttämöllä – demokratiakasvatusta päätöksentekoon eläytymällä	13
Oulu: Nuorten politiikkakoulu	18
Kuhmo: Draamallinen kansalaisraati	23
Helsinki: Venäjänkielisen väestön äänen vahvistaminen kaupungin palveluiden kehittämisessä ja päätöksenteossa	28
Suonenjoki, Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Tervo ja Vesanto: Robottipuhelut osallisuutta tukemassa	33
Riihimäen osallisuuspuhelujen auditoinnin keskeisiä havaintoja	39
Mistä puhutaan, kun puhutaan demokratiasta ja osallisuudesta?	39
Keskeisiä havaintoja auditoinnin tuloksista	40
Tampere ja Tuusula: Osallistuvalla rahoituksella uusia osallistumisen muotoja	43
3. Suositukset: Miten tästä eteenpäin?	50
Lähteitä ja materiaaleja	54

Esipuhe

Tämä selvitys on syntynyt osana Sitran [Kansanvallan peruskorjaus -projektia](#), jossa on vuodesta 2018 alkaen tuettu suomalaisen kansanvallan toimijoiden uudistumiskykyä erilaisilla selvityksillä ja kokeiluilla. Kansanvallan peruskorjauksen työn pohjana on ollut yli sata haastattelua, joissa keskeiset vaikuttajat pääsivät kertomaan näkemyksiään luottamuksellisesti. Pääviesti haastatteluista oli, että yli satavuotisen edustuksellisen demokratiamme rakenteet ja toimintatavat eivät enää vastaa nykyajan ja tulevaisuuden tarpeita.

Kansanvallan peruskorjaus on kolmen vuoden aikana tehnyt yhteistyötä laajasti päätöksenteon ja demokratian kehittämisen eri sektoreita edustavien kumppanien kuten eduskunnan, valtioneuvoston, puolueiden, tutkijoiden, etujärjestöjen ja kuntien kanssa. Yhteistyökumppanien kirjo on ollut laaja paitsi horisontaalisesti myös vertikaalisesti: uudistumista on tuettu ylimmästä lainsäädäntöelimestä eli eduskunnasta alkaen aina ruohonjuuritasolle eli esimerkiksi kuntiin ja kirjastoihin sekä ihmisten arkeen asti. Tässä selvityksessä esitellyt [Demokratiakokeilut 2020 -hankkeen](#) tulokset sekä [robottipuhelukokeilujen opit ja kokemukset](#) edustavat tärkeää ruohonjuuritason työtä.

Kansanvallan peruskorjauksen tekemisen kirjo kuvastaa sitä, että yhteiskunnallinen vaikuttamisen ja päätöksenteon kenttä on monimuotoinen. Teknologian kehittyessä se on monipuolistunut ja monipuolistuu edelleen. Perinteisistä vaikuttamistavoista äänestäminen on tärkeä, mutta nykyisin silti vain yksi tapa saada oma äänensä kuuluviin. Monet muutkin perinteiset kansalaisvaikuttamisen tavat, kuten puolue- tai yhdistystoiminta, perustuvat varsin perinteisiin vaikuttamisen rakenteisiin ja tapoihin. Ne ovat kuitenkin yhä harvemmalle mieluisa tapa vaikuttaa, kuten vuonna 2020 teettämämme [kyselytutkimus suomalaisten näkemyksistä puolueista sekä itsestään kansalaisvaikuttajina](#) osoittaa.

Uudenlaiset vaikuttamisen tavat, esimerkiksi sosiaalisen median alustat, suoran osallistumisen keinot ja ”kevytaktivismi”, heijastuvat siihen, ketkä ovat kiinnostuneita osallistumaan. Samaan aikaan demokratian tilaa ja sitä kohtaan koettua luottamusta mittaavat mittarit ovat laskusuunnassa maailmanlaajuisesti. Siksi on tärkeää kokeilla ja kehittää myös uusia osallistumisen tapoja, jotka voisivat tavoittaa myös niitä ihmisryhmiä, jotka eivät tavallisesti ole yhteiskunnallisesti aktiivisia. Viime aikoina nähdyt esimerkit eri puolilta maailmaa osoittavat, miten ihmisten kokema osattomuus tekee vakainakin pidetyistä demokraattisista järjestelmistä helposti haavoittuvia.

Demokratiakokeilut 2020 -hankkeessa on etsitty uudenlaisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja eri puolilla Suomea toteutetuissa kokeiluissa. Sama pätee kuntien tekemiin robottipuhelukokeiluihin, jotka tuottivat runsaasti uutta tietoa ja nostivat esiin tärkeitä kysymyksiä liittyen tekoälyn ja algoritmien hyödyntämiseen osana kuntademokratiaa. Samalla kokeilujen tulokset antavat mahdollisuuden tarkastella nykyisiä kansanvallan toimintatapoja kriittisesti: Miten hyvin tai huonosti kansalaisten näkemykset välittyvät päätöksentekoon? Miten nykyisiä toimintatapoja voitaisiin täydentää vaihtoehtoisilla toimintatavoilla tai nopeasti kehittyvällä teknologialla? Mitä ratkaistavia ongelmia liittyy algoritmipohjaisiin työkaluihin, jos niitä halutaan käyttää kansanvallan tukena?

Kuten kaikki Sitran rahoittamien kokeilujen tulokset, myös Demokratiakokeilut 2020 -hankkeen ja robottipuhelukokeilujen tulokset ovat kaikkien vapaasti hyödynnettävissä suomalaisen demokratian uudistamiseksi.

Antti Kivelä

johtaja, Sitran Uudistumiskyky-teema

Tiivistelmä

Demokratiakokeilut 2020 -hankekokonaisuus käynnistyi keväällä 2019 ja päättyi kesällä 2021. Hankkeen tavoitteena oli saada aikaan demokratiaa vahvistavia innovatiivisia kokeiluja, joilla edistetään demokraattista osallisuutta, osallistumista ja vuoropuhelua. Tavoitteena oli myös uudistaa kuntademokratian käytäntöjä. Kokeiluilla pyrittiin vahvistamaan erityisesti niiden väestöryhmien osallistumista ja osallisuutta, jotka eivät yleensä ole yhteiskunnallisesti aktiivisia.

Hakuprosessin aikana mukaan valittiin kuusi kokeiluideaa. Kokeiluihin valikoituivat [Kuhmon, Suonenjoen, Keiteleen, Pielaveden, Rautalammen, Tervon, Vesannon, Tampereen, Tuusulan, Helsingin, Järvenpään ja Oulun ideat](#). Kokeilut toteutettiin yhteistyössä Kuntaliiton ja oikeusministeriön kanssa ja ne olivat osa hallitusohjelmaa. Hankkeissa kokeiltiin mm. draamallista kansalaisraatia, osallistuvaa rahoitusta, vieraskielisen väestön äänen vahvistamista kaupungin palveluiden kehittämisessä, valtuustosimulaatiota, nuorille suunnattua politiikkakoulua sekä robottipuheluita, joissa kuntalaiset pääsivät kertomaan laajemmin näkemyksiään arjestaan sekä kotikuntansa mahdollisista kehityskohteista. Kustakin kokeilusta tehtiin sekä loppuraportti että tutkimuksellinen arvio.

Tämän selvityksen lähteinä on käytetty Kansanvallan peruskorjaus -projektin aikana kertyneitä materiaaleja, kokeiluhankkeiden loppuraportteja, kokeiluista tehtyjä tutkimuksellisia arvioita sekä kuntien hankevastaavien ja kokeiluihin osallistuneiden haastatteluja. Robottipuhelukokeilun kohdalla lähteinä on käytetty hankekokonaisuuden loppuraporttia, tutkimusta, haastatteluja ja kokeiluista tehtyä ulkopuolista auditointia.

Demokratiakokeilut 2020 -hankekokonaisuuden kokeilut toteutettiin koronapandemian vuoksi pitkälti poikkeusoloissa. Tästä oli kokeilujen kannalta sekä hyötyä että haittaa. Poikkeusolot pakottivat kunnat käyttämään luovuutta ja miettimään muun muassa kokeilujen saavutettavuutta etäyhteyksien kautta huomattavasti enemmän kuin todennäköisesti olisi muuten tehty.

Yksi kokeilujen keskeisimpiä havaintoja oli, että pelkät ylätasen toimintaohjelmat tai linjaukset eivät takaa, että osallisuuden edistämiseen tarkoitetut käytännöt olisi otettu yhtäläisesti käyttöön eri kunnissa eri puolilla Suomea. Toinen keskeinen havainto oli, että osallisuustyö ei toistaiseksi ole vakiintunut osaksi kaikkien kuntien omaa työkalupakkia. Osallisuustyötä ja sen jatkuvaa kehittämistä ei kaikissa kunnissa myöskään ole saatu johdonmukaisesti ja pysyvästi resursoitua. Sen sijaan osallisuuden edistäminen perustuu usein yksittäisiin määräaikaisiin hankkeisiin ja on tämän vuoksi luonteeltaan pistemäistä ja melko sattumanvaraista.

Sitran suosituksia kokeilujen oppien perusteella on mm. se, että kunnat tarvitsevat erillisen valtakunnallisen kokeilurahan tai muita resursseja edistääkseen demokraattista osallisuutta, osallistumista ja vuorovaikutusta erilaisilla toimintamalleilla. Kokeilukohtaiset suositukset löytyvät kunkin kokeilun omasta luvusta. Sitran laatimat valtakunnalliset suositukset taas ovat julkaisun kolmannessa luvussa. Kokeiluhankekokonaisuus oli osa vuosina 2018–2021 toteutettua Sitran Kansanvallan peruskorjaus -projektia, jonka tavoitteena oli vahvistaa Suomen asemaa uudistumiskykyisenä demokratian mallimaana. Sitran kokeiluhankkeiden tulokset ja opit ovat kaikkien vapaasti hyödynnettävissä ja käyttöön otettavissa.

Sammanfattning

Projekthelheten Demokratiförsök 2020 inleddes våren 2019 och avslutades sommaren 2021. Syftet med projektet var att åstadkomma innovativa försök som stärker demokratin och som främjar demokratisk delaktighet, deltagande och dialog. Målet var också att förnya kommun- demokratin praxis. Genom försöken strävade man särskilt efter att stärka deltagandet och delaktigheten hos de befolkningsgrupper som i allmänhet inte är aktiva i samhället.

Under ansökningsprocessen valdes sex försöksidéer ut. Till försöken valdes idéer från [Kuhmo, Suonenjoki, Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Tervo, Vesanto, Tammerfors och Tusby, Helsingfors, Träskända och Uleåborg](#). Försöken genomfördes i samarbete med Kommunförbundet. I projekten testade man bland annat ett dramabaserat medborgarråd, deltagande finansiering, stärkande av rösten hos befolkningen med ett främmande språk som modersmål i utvecklingen av stadens tjänster, fullmäktigesimulation, politikskola för unga samt robotsamtal, där kommuninvånarna kunde berätta mer omfattande om sina åsikter om sin vardag och om eventuella utvecklingsobjekt i sin hemkommun. För varje försök gjordes både en slutrapport och en forskningsmässig bedömning.

Som källor till denna utredning har använts material som samlats in under projektet Folkstyrets grundrenovering, försöksprojektens slutrapporter, forskningsmässiga bedömningar av försöken samt intervjuer med kommunernas projektansvariga och deltagare i försöken. Vid försöket med robotsamtal har projekthelhetens slutrapport, forskning, intervjuer och extern auditering av försöken använts som källor.

Försöken inom projekthelheten Demokratiförsök 2020 genomfördes på grund av coronapandemin i stor utsträckning under undantagsförhållanden. Detta var både till fördel och till nackdel för försöken. Undantagsförhållandena tvingade kommunerna att använda kreativitet och bland annat fundera över försökets tillgänglighet via distansförbindelser i betydligt större utsträckning än vad man sannolikt annars skulle ha gjort.

En av försökets viktigaste observationer var att enbart handlingsprogram eller riktlinjer på hög nivå inte garanterar att praxis för främjande av delaktighet skulle ha tagits i bruk på samma sätt i olika kommuner på olika håll i Finland. En annan central iakttagelse var att delaktighetsarbetet tills vidare inte har etablerats som en del av alla kommuners egen verktyglåda. Delaktighetsarbetet och dess kontinuerliga utveckling har inte heller i alla kommuner kunnat resurseras konsekvent och bestående. Däremot grundar sig främjandet av delaktighet ofta på enskilda tidsbundna projekt och är därför av punktkaraktär och tämligen slumpmässigt.

Sitras rekommendationer utifrån lärdomarna från försöken är bland annat att kommunerna behöver en särskild riksomfattande försöksfinansiering eller andra resurser för att främja demokratisk delaktighet, deltagande och växelverkan genom olika försök. De försöks-specifika rekommendationerna finns i ett eget kapitel för varje försök. Sitras riksomfattande rekommendationer finns i publikationens tredje kapitel. Försöksprojekthelheten var en del av Sitras projekt Folkstyrets grundrenovering 2018–2021, vars mål var att stärka Finlands ställning som ett demokratiskt modelland med förnyelseförmåga. Resultaten och lärdomarna från Sitras försöksprojekt kan utnyttjas och tas i bruk fritt av alla.

Summary

Demokratiakokeilut (the Democracy Experiments) 2020 project package was launched in spring 2019 and ended in summer 2021. The objective of the project was to create innovative experiments to strengthen democracy that promote democratic inclusion, participation and dialogue. The aim was also to reform the practices of local government democracy. The experiments aimed in particular at strengthening the participation and involvement of population groups that are not usually socially active.

Six experimental ideas were chosen for the experiments, involving collaborations between teams from Kuhmo, Suonenjoki, Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Tervo, Vesanto, Tampere and Tuusula, Helsinki, Järvenpää and Oulu. The experiments were carried out in co-operation with the Association of Finnish Local and Regional Authorities. The projects included a role-playing citizens' panel, in which participants learned about participation through drama education; an initiative to give a louder voice to the non-native-speaking population in Helsinki; a simulated council exercise, where those with an immigrant background learned how local decisions are made; a "School of Politics for Young People", participatory budgeting and robot calls. A final report and a research evaluation were produced for each experiment.

The sources used in this report include material accumulated during the Kansanvallan peruskorjaus (the Updating Democracy) project, final reports on experimental projects, research evaluations of experiments and interviews with municipal project managers and the participants in the experiments. The Demokratiakokeilut 2020 project package experiments were carried out largely under restricted conditions as a result of the coronavirus pandemic. This was both beneficial and detrimental in some ways to the experiments, but with one benefit clearly being that the exceptional circumstances forced local authorities to be creative and to find ways to increase remote accessibility to the experiments far more than they would normally.

One of the most important observations of the experiments was that there are no one-size-fits-all solutions; guidelines or policies on democratic participation drawn up at the national level do not necessarily translate automatically to the grass-roots levels. Another key observation was that the inclusion work has so far not been established as a part of the toolkit for all municipalities. Moreover, inclusion work and its continuous development have not been consistently and permanently resourced in all municipalities. Instead, inclusion is often promoted using individual fixed-term projects rather than through systematic policy.

One of Sitra's recommendations, based on the lessons learned from the experiments, is that municipalities need separate national pilot project funds or other resources to promote democratic involvement, participation and interaction through various experiments. Experiment-specific recommendations can be found in the respective chapters for each experiment and the national recommendations prepared by Sitra are contained in the third chapter of the publication.

The experimental project package was part of Sitra's Kansanvallan peruskorjaus project implemented between 2018 and 2021. The aim of the project was to strengthen Finland's position as a model country for democracy that is capable of reform. The results and lessons from Sitra's experimental projects can be freely used and implemented by anyone.

1. Johdanto: Demokratian ja osallisuuden haasteet nopeasti muuttuvassa maailmassa

Voiko demokratiaa kokeilla tai onko sitä mahdollista keksiä uudelleen? Eikö *demokratia* ole jotain, joka joko on tai ei ole olemassa tuolla jossain: valtioiden rakenteissa, päätöksentekuelinten esityslistoissa, eduskunnan puhujanpöntössä ja television iltatauutisissa kommentteja antavien päättäjien puheissa?

Huoli demokratian tulevaisuudesta on voimistunut niin Suomessa kuin maailmalla jo pidemmän aikaa. Aivan viime vuosina se on kärjistynyt epävarmuudeksi siitä, onko demokratialla ja kansanvaltaisilla toimijoilla ylipäättään tulevaisuutta. Puoluekenttä on mennyt viime vuosina uusiksi monissa eurooppalaisissakin maissa, Britannian Brexit-äänestys vuonna 2016 sekä Yhdysvaltojen presidentinvaaleihin vuosina 2016 ja 2020 liittyneet tapahtumat herättivät lukuisia kysymyksiä vaalihäirinnästä, uudenlaisista mediävälitteisen vaikuttamisen tavoista sekä yhteiskunnallisen keskustelun ja politiikan kärjistyvistä polarisaatiosta. Tilannetta ei ainakaan helpota se, että iso osa ihmisistä seuraa maailman nopeaa muutosta ja keskustelua demokratian kriisistä ikään kuin katsomosta käsin ja ulkopuolisina.

Monille demokratiasta tulee myös ensimmäisenä mieleen Suomessakin yli sata vuotta käytössä ollut kansanvallan käyttöliittymä eli äänestäminen muutaman vuoden välein toistuvissa vaaleissa. Äänestäminen on tärkeää, mutta se on myös varsin tehoton tapa välittää tietoa äänestäjän näkemyksistä, osaamisesta ja toiveista. Tiedon määrän kasvaessa ja teknologian kehittyessä monilla arkisilla elämän osa-alueilla olemme jo tottuneet huomattavasti nykymallista äänestä-

mistä ketterämpiin tapoihin viestiä ja vaikuttaa asioihin.

Suomen perustuslaki ja kuntalaki velvoittavat julkista valtaa ja kuntia edistämään kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen (PeL 2§ 1. ja 2. mom.). Kuntalaissa todetaan, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan, ja että kunnanvaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Kuntalain mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1. järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
2. selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiäaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
3. valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
4. järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
5. suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
6. tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. (Kuntalaki 22 §)

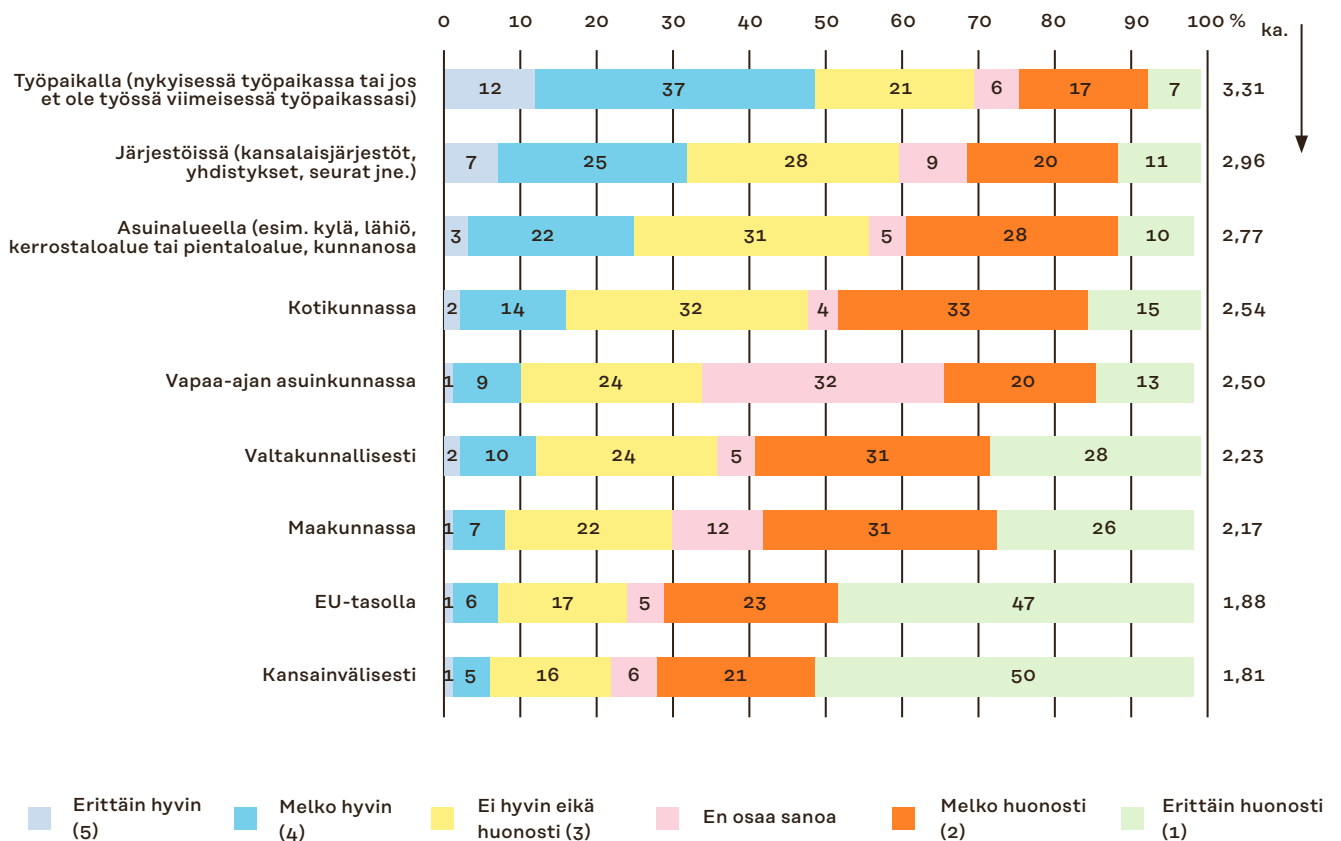
Sitran Kansanvallan peruskorjaus -projekti tehti keväällä 2020 kyselytutkimuksen, jossa selvitettiin suomalaisten näkemyksiä

itsestään kansalaisvaikuttajina sekä heidän toiveitaan erilaisiin vaikuttamisen tapoihin liittyen. Lisäksi kysyttiin vastaajien kokemaa luottamusta erilaisiin yhteiskunnan instituutioihin. Kyselyn mukaan alle puolet vastanneista (42 prosenttia) näki, että kansalaisten mielipiteet tulevat puolueiden kautta huomioiduksi päätöksenteossa. Sen sijaan kolme neljästä vastanneesta koki itsensä yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi tai on kiinnostunut yhteisistä asioista. Noin kolmasosa Sitran kyselyyn vastanneista nuorista ja aikuisista lukeutuu ns. kevytvaikuttajiin. He ottavat mieluummin kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, mutta vain silloin, kun voivat tehdä sen helposti ja omilla ehdoillaan. (Kansanvallan

peruskorjaus – Kyselytutkimus, 2020, Kantar TNS.)

Suomalaisten kokema halu vaikuttaa näyttäisi kuitenkin toteutuvan huonosti käytännössä. Toisessa, marraskuussa 2020 toteutetussa ja tähän asti julkaisemattomassa, kyselytutkimuksessa kävi ilmi, että lähes puolet kyselyn yli 4 500 vastaajasta koki voivansa vaikuttaa päätöksentekoon työpaikallaan vähintään melko hyvin. Järjestöissä vastaava määrä oli noin kolmannes ja kotikunnassa 16 prosenttia vastaajista. EU-tasolla ja kansainvälisesti noin puolet vastaajista kokevat vaikutusmahdollisuutensa erittäin huonoksi. (Maakuntatason yhteistutkimus 2020, Kantar TNS.)

Kuinka hyvin tai huonosti koet voivasi vaikuttaa päätöksentekoon seuraavilla tasoilla?

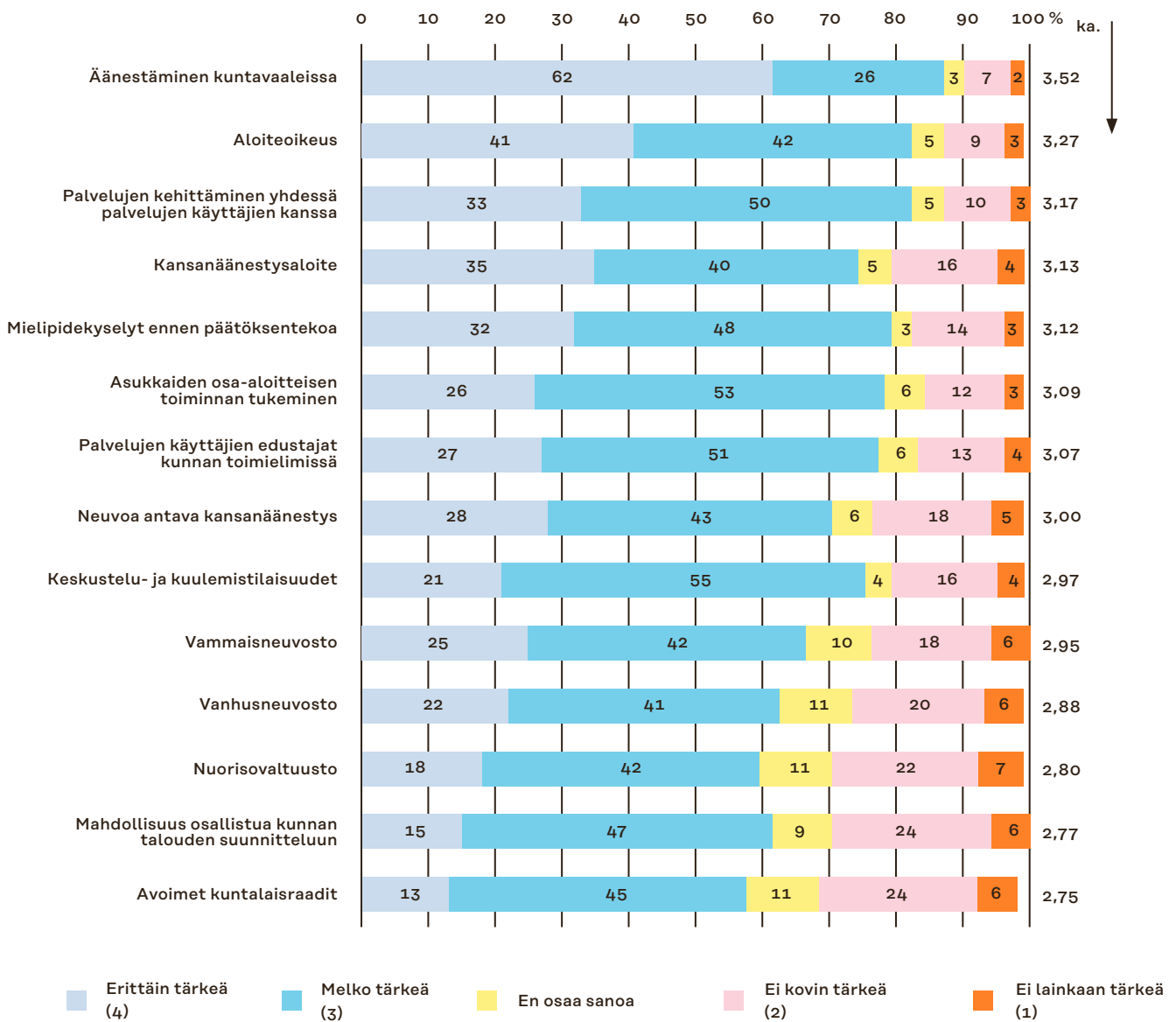

Kuva 1. Suomalaiset kokevat voivansa vaikuttaa päätöksentekoon enemmän työpaikallaan ja järjestöissä kuin esimerkiksi kotikunnassaan tai valtakunnallisesti.

Toisaalta kysyttäessä, millaisia yhteiskunnallisen osallistumisen tapoja ihmiset pitivät tärkeimpinä, lähes yhdeksän kymmenestä piti perinteistä äänestämistä vähintään melko tärkeänä. Mahdollisuus osallistua kunnan talouden suunnitteluun, avoimet kuntalaisraadit ja nuorisovaltuusto koettiin vähiten tärkeiksi keinoiksi. Ainakin osasy

tähän voi olla, että nämä vaikuttamisen tavat ovat enemmistölle vieraampia kuin äänestämisen. Kyselyjen perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä demokratian tilasta Suomessa, mutta tietty kuilu koettujen vaikuttamismahdollisuuksien ja vaikuttamishalukkuuden välillä on havaittavissa.

Seuraavassa on lueteltu kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Kuinka tärkeinä pidät niitä?

Kuva 2. Suomalaiset pitävät äänestämistä selvästi tärkeimpänä kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutena.

Demokratiakokeiluilla kohti laajempaa osallisuutta

Demokratiakokeilut 2020 -hanke käynnistyi keväällä 2019 ja päättyi kesällä 2021. Hankkeen tavoitteena oli saada aikaan demokratiaa vahvistavia innovatiivisia yhteishankkeita, joilla edistetään demokraattista osallisuutta, osallistumista ja vuoropuhelua. Niin ikään tavoitteena oli uudistaa kuntademokratian käytäntöjä. Kokeiluilla pyrittiin vahvistamaan erityisesti niiden väestöryhmien osallistumista ja osallisuutta, jotka eivät ole yhteiskunnallisesti aktiivisia. Lisäksi vuosien 2020 ja 2021 aikana järjestettiin Sivullisesta osalliseksi -työpajasarja, joka tarjosi kuntatoimijoille tukea oman kunnan osallisuustyön ideointiin ja kehittämiseen. Hanke toteutettiin yhteistyössä Kuntaliiton ja oikeusministeriön kanssa ja se oli myös osa hallitusohjelmaa.

Vuoden 2019 keväästä syksyyn jatkunut hakuprosessi kokeiluihin oli kaksivaiheinen. Kaikkia syksyyn mennessä saatuja 40 ideaa arvioitiin kriteereillä uutuusarvo, toistettavuus, rohkaus ja kohderyhmä. Näiden kriteerien perusteella toiselle kierrokselle valittiin syksyllä 2019 seitsemän hanketta. Toisessa vaiheessa lopullisten ideavalintojen kriteereinä olivat muun muassa toteutuskelpoisuus, skaalautuvuus, vaikuttavuus ja kunnan sitoutuminen. Mukaan valittiin lopulta kuusi kokeiluideaa.

Kokeiluihin valikoituivat [Kuhmon](#), [Suonenjoen](#), [Keiteleen](#), [Pielaveden](#), [Rautalammen](#), [Tervon](#), [Vesannon](#), [Tampereen](#), [Tuusulan](#), [Helsingin](#), [Järvenpään](#) ja [Oulun](#) ideat. Alun perin valituista kuudesta ideasta Suonenjoen, Keiteleen, Pielaveden, Rautalammen, Tervon ja Vesannon yhteistyössä suunnitteleman Vuokko-kansalaiskanavan kehittäminen päätettiin syksyllä 2020 lopettaa, mutta samat kunnat lähtivät myöhemmin kokeilemaan robottipuhelua uudenaikaisena kunnan ja kuntalaisten vuorovaikutuksen välineenä. Myös tämän kokeilun tuloksista kerrotaan tässä selvityksessä.

Kuten kaikki tulokset ja opit Sitran kokeiluhankkeista, myös Demokratiakokeilut 2020 -hankkeen työn tulokset ovat kaikkien vapaasti hyödynnettävissä ja käyttöön otettavissa.

Robottipuhelut esimerkkinä uudenaikaisesta vuorovaikutuksesta

Kansanvallan toimintatapojen uudistaminen ja osallisuuden tukeminen ei voi tapahtua irrallaan ympäröivän maailman muutoksesta. Digitalisaatio on ollut yksi eniten arkeamme ja viestintätapojamme muovanneista megatrendeistä viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana. Silti digitalisaation – ja ylipäätään viestintäteknologian kehittymisen – kohdalla keskitymme useimmiten kehityksen kielteisiin seurauksiin ja ilmenemis- muotoihin, kuten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan häirintään, vaalimani-pulaatioon tai yhä taidokkaammiksi käyviin valevideoihin.

Kansanvallan uudistamisen kannalta tärkeää olisi uhkien lisäksi tunnistaa myös kehityksen mukanaan tuomia mahdollisuuksia. Koronavirusepidemia mullisti arjen niin Suomessa kuin ympäri maailmaa. Samalla kriisin aikana uudenlaisten toimintatapojen ja ratkaisujen tarve on korostunut. Tämän vuoksi Kuhmoisten kunta ja Loviisan ja Riihimäen kaupungit kokeilivat keväällä 2020 automaattipuheluiden käyttöä viestinnässään sekä kuntalaisten palveluntarpeen selvittämisessä. Kyse oli uudenlaisesta tavasta olla yhteydessä suoraan kuntalaisiin. Kokeilut olivat osa Sitran käynnistämää, koordinoimaa ja rahoittamaa Robottipuhelukoikeilut kunnissa -kokeiluhankekokonaisuutta.

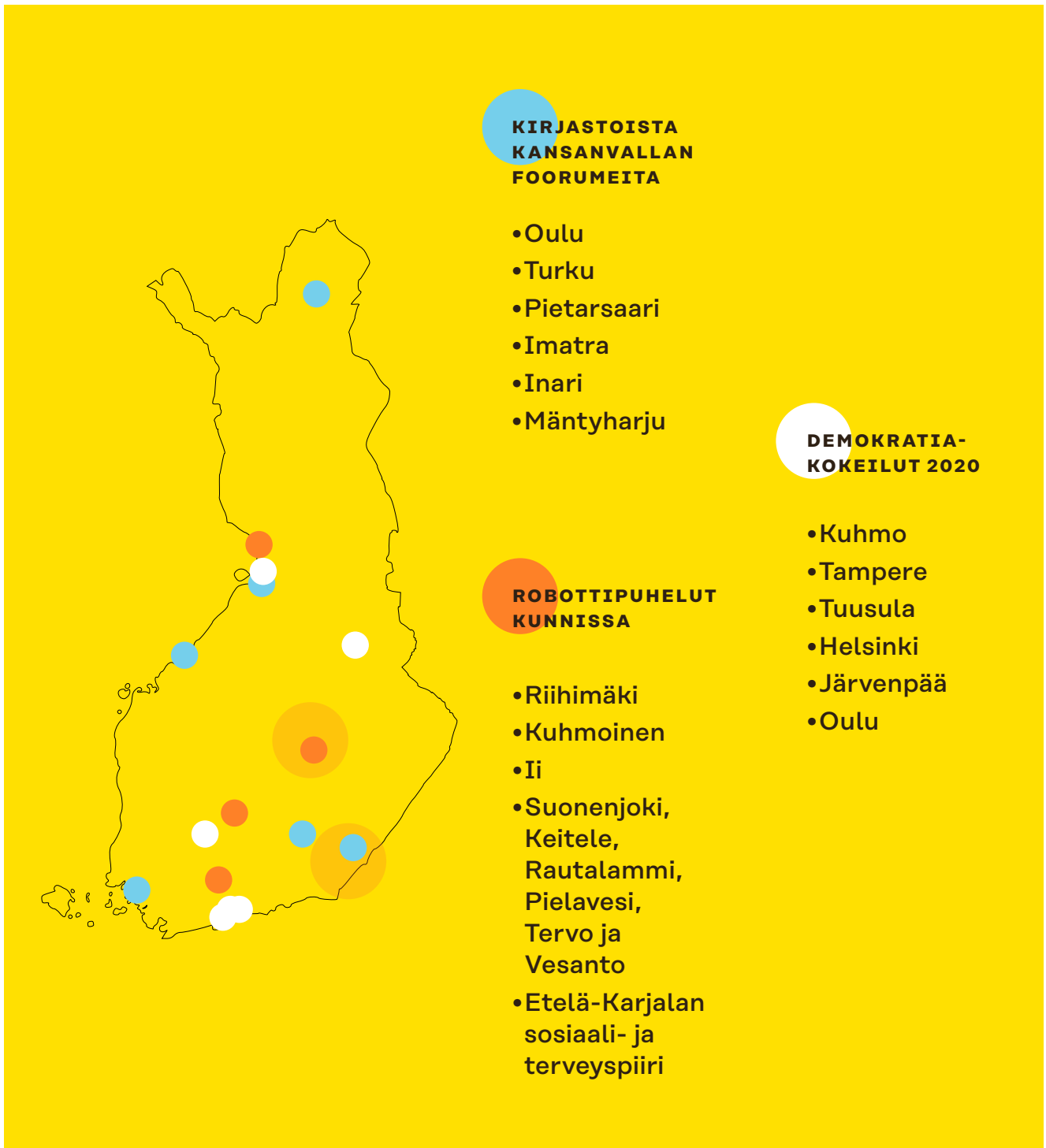
Jatkoa seurasi. Syksyllä ja talvella 2020 Kuhmoisissa, Riihimäellä, Iissä ja Suonenjoella sekä Suonenjoen kumppanikunnissa Keiteleellä, Pielavedellä, Rautalammillä, Tervossa ja Vesannolla kokeiltiin niin sanottuja osallisuuspuheluita, joissa kuntalai-

set pääsivät kertomaan laajemmin näkemyksiään arjestaan sekä kotikuntansa mahdollisista kehityskohteista. Tässä selvityksessä keskitytään erityisesti Suonenjoen ja kumpunkuntien osallisuuspuheluiden tuloksiin ja oppeihin.

Kokeilussa kunnat ottivat yhteyttä robottipuhelintekniikalla joko kaikkiin kuntalaisiin, joiden yhteystiedot ovat saatavilla tai erikseen rajattuihin kohderyhmiin, kulloisenkin tarpeen mukaan. Kokeilussa käytetty Ontime-puhelurobotti pystyy parhaimmillaan soittamaan jopa 18 000 puhelua tunnissa. Kuntalaisille soittanut puhelurobotti puhui kunkin kunnan kunnanjohtajan äänellä. Kunnat toimivat kokeiluissa toteuttajina. Tekniset ratkaisut robottipuheluihin toimitti On-Time research solutions Oy, joka on Pohjoismaiden johtava automaattipuheluiden soittopalvelu.

Loppuraportit ja tutkimukset kiteyttävät kokeilujen opit

Seuraavaan lukuun on koottu kuuden kokeilun toteutus, opit ja kokemukset muutaman sivun mittaisiksi case-kuvauksiksi. Kirjoitusten lähteinä on käytetty kokeiluhankkeiden loppuraportteja, kokeiluista tehtyjä tutkimuksellisia arvioita sekä hankevastaavien ja kokeiluun osallistuneiden haastatteluja. Robottipuhelukokeilun kohdalla lähteinä on käytetty hankekokonaisuuden loppuraporttia, haastatteluja, kokeilusta tehtyjä tutkimuksellisia arvioita että robottipuhelukokeiluista tehtyä ulkopuolista auditointia.

Kuva 3. Sitra on käynnistänyt, koordinoitunut ja rahoittanut lukuisia osallisuuteen liittyviä kokeiluja eri puolilla Suomea vuosina 2020—2021. Tässä julkaisussa käsitellään Demokratiakokeilut 2020 -hankkeen kokeiluja sekä Pohjois-Savossa toteutettuja robottipuhelukokeiluja.

2. Mitä kokeiluissa tehtiin ja mitä opittiin?

Järvenpää: Toimi politiikan näyttämöllä – demokratiakasvatusta päätöksentekoon eläytymällä

Noin 30 maahanmuuttajaa Järvenpäästä ja Keski-Uudeltamaalta tutustui ensimmäistä kertaa kuntapäätöksentekoon. Opastamassa oli järvenpääläisiä kaupunginvaltuutettuja, lautakuntien jäseniä ja kaupungin toimihenkilöitä.

Järvenpäässä asuu noin 1 600 maahanmuuttajaa eli noin 3,9 prosenttia kaupungin asukkaista. Kaupungissa puhutaan yli 70 kieltä. Esimerkiksi kuntavaaleissa maahanmuuttajat äänestävät selkeästi valtaväestöä vähemmän.

Tämän hankkeen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajien tietoja ja ymmärrystä kuntapäätöksenteosta, osallistaa ja antaa kokemusta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tavoitteena oli myös kehittää kuntapäätöksentekoa moniäänisemmäksi, edistää kaksisuuntaista kotoutumista ja synnyttää keskustelua eri ryhmien välillä. Järvenpään kaupunki toimi hankkeen toteuttajana.

Kokeilun kohderyhmänä olivat ensisijaisesti yli kaksi vuotta Suomessa asuneet maahanmuuttajat. Heitä rekrytoitiin mukaan kaupungin maahanmuuttajien palveluiden ja muun etsivän työn avulla.

Kokeilussa järjestettiin infotilaisuuksia, kaksi simuloitua iltakoulutilaisuutta ja kaksi varjovaltuustokokousta. Osallistujat saivat tietoa kuntapäätöksenteosta, kävivät keskusteluja ja kokeilivat päättämistä äänestämällä.

Hanke starttasi helmikuussa 2020 avoimella tilaisuudella. Sen jälkeen aloitettiin kokeilun infoillat, joilla myös rekrytoitiin osallistujia.

Iltakouluissa kaupungin toimihenkilöt esittelivät kokeiluun valittuja kaupunginvaltuuston päätösasioita, joista osallistujat keskustelivat pienryhmissä. Myös kokoustekniikkaan kuuluvaa muutosesityksen tekoa harjoiteltiin. Tilaisuuteen kutsutut valtuutetut kertoivat puolueestaan ja siitä, miten olivat päätyneet paikallispolitiikkaan.

Koronapandemian takia kunnanvaltuuston kokouksen simulointi järjestettiin syksyllä. Varjovaltuusto järjestettiin iltakoulun jälkeen. Ensimmäisen valtuustosimulaation päätösaiheena olivat kunnan liikuntaolosuhteet, toisessa kunnan veroprosentin määräytyminen vuodelle 2021. Näistä myös äänestettiin. Iltakouluihin osallistuivat Järvenpään liikuntapäällikkö ja etäyhteydellä Järvenpään talousjohtaja, joille osallistujat saivat esittää kysymyksiä ja kommentoida päätösehdotusta.

Niin simuloitu iltakoulu kuin varjovaltuusto noudattivat aitoja Järvenpään kunnallisen päätöksenteon kokouskäytäntöjä: iltakoulu pidettiin suljetuin ovin, mutta varjovaltuusto oli striimattu julkinen tilaisuus. Tällaista kokeilua maahanmuuttajien kanssa ei ole ennen kokeiltu missään Suomen kunnassa.

Kaikki tilaisuudet ja keskustelut tulattiin.

Varjovaltuustojen vetäjinä toimivat Jokeri-hahmo (teatteri-ilmaisun ohjaaja) sekä kaupunginvaltuuston puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jokerin tehtävä oli juontaa tapahtumien kulkua viihdyttävästi valmiin käsikirjoituksen pohjalta. Projektitiimi fasilitoi keskustelua ja piti yllä tasapuolista keskustelua.

Hankkeeseen ilmoittautui 50–70 henkilöä, joiden lisäksi infotilaisuuksiin osallistui noin 30 henkilöä. Iltakoulu- ja varjovaltuustotilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 25 maahanmuuttajaa, jotka edustivat 11 eri kansallisuutta.

Hankkeen yhteenvetoseminaari toteutettiin verkkoseminaarina maaliskuussa 2021.

Hankkeen toteuttivat Järvenpään kaupungin konsernipalveluista viestintä, osallisuus sekä hyvinvoinnin palvelualueen maahanmuuttajien palvelut. Vetäjinä toimivat osallisuuden erityisasiantuntija, maahanmuuttotyön erityisasiantuntija, projektiin palkattu hankeasiantuntija sekä hallintojohtaja ohjausryhmän puheenjohtajana.

Osallistujien käsitykset kuntapolitiikasta muuttuivat myönteisemmiksi

Osallistujapalautteen ja tehtyjen haastattelujen perusteella kokeilu saavutti tavoitteensa: maahanmuuttajien tiedot ja ymmärrys kuntapäätämisestä lisääntyivät ja heidän uskonsa omiin kuntatason vaikuttamismahdollisuuksiinsa kasvoi.

Osallistujien ja kaupunginvaltuutettujen välille syntyi keskustelua ja kohtaamisia, joita

ei olisi syntynyt ilman hanketta. Etenkin iltakouluissa käytiin hyvää keskustelua arvoista ja suomalaisesta demokratiasta.

Osallistujien käsitykset ja ymmärrys suomalaisesta kuntapolitiikasta muuttuivat myönteisemmiksi. He kertoivat oppineensa uutta ja sitä myöten myös innostuneensa kuntapolitiikasta – jopa niin, että erästä osallistujaa pyydettiin ehdolle 2021 kuntavaaleihin. Kaikki olivat kiinnostuneita osallistumaan uudestaan vastaavanlaisen projektiin.

Hankkeen lopputuotteena syntyi [Anna äänesi kuuluu kuntapolitiikassa -vaikutusmisopas](#). Sen työstämiseen pyydettiin mukaan kokeiluun osallistuneita maahanmuuttajia, ja oppaassa voitiin hyödyntää hankkeesta saatuja oivalluksia. Selkomukautettu opas on käännetty englanniksi.

Hankkeelle toivottiin jatkoa monesta suunnasta. Hankkeen jälkeen osallistujille on järjestetty kaksi osallisuustyöpajaa, jossa maahanmuuttajien osallistumista ja vaikutuksista on pohdittu lisää.

Syksyllä 2021 Järvenpää aikoo järjestää simuloitun varjovaltuuston kaupungin kotoutumishjelmasta.

Kokeilu osoitti, että demokratiaa voi harjoitella

Yksi tärkein hankkeen opeista oli, että maahanmuuttajien tietämys suomalaisesta kuntademokratiasta ja päätöksenteosta on vähäistä, eikä aihetta juuri käsitellä kotoutumisprosessin aikana. Tätä tietoa, äänioikeudesta lähtien, tulisi jakaa kunnissa.

Jotkut varjovaltuuston kokouksiin osallistuneet äänestivät ensimmäistä kertaa elämässään. Moni ei tiennyt voivansa äänestää tai asettua ehdolle kuntavaaleissa.

[Kuntavaaleissa ääni- ja vaalioikeus on kaikkien maiden 18 vuotta täyttäneillä kansalaisilla, joilla on ollut kotikunta Suomessa vähintään kaksi vuotta.](#)

Kokeilu opetti, että demokratiaa voi käytännössä harjoitella. Kohtaamiset edistä-

vät erilaisuuden ymmärtämistä ja vahvistavat sosiaalisia suhteita yhteisöissä. Jotta eri taustoista tulevat ihmiset pääsevät kohtaan toisiaan, sellaiselle on tärkeää luoda tiloja.

Kokeiluun osallistuneet antoivat arvokasta palautetta siitä, miten eri vähemmistöryhmiä voidaan paremmin osallistaa ja kutsua mukaan toimintaan.

Tulkkien mukanaolo koettiin erittäin tärkeänä. Palautteen mukaan simulaatioissa kertojana käytetty Jokeri-hahmo auttoi ymmärtämään varjovaltuuston tapahtumien kulkua.

Osallistujien rekrytointi kokeiluun ei ollut helppoa, ja koronapandemia vielä vaikeutti sitä. Hankkeeseen osallistui yhteensä noin 50 henkilöä.

Valtaosa osallistujista oli kotoisin Lähi-idän ja Afrikan maista. Hanke tavoitti niitä maahanmuuttajia helpoimmin, jotka olivat jo ennestään asioineet Järvenpään maahanmuuttajatoimisto Versossa. Järvenpään suurimpien vieraskielisten ryhmien, venäjän- ja vironkielisten, tavoittaminen taas osoittautui vaikeaksi. Osallistumisesta tarjottiin palkkioksi palvelulahjakortteja.

Rekrytointia ja hankesisältöjen suunnittelua helpottaisi, jos jo hanketiimissä työskentelisi maahanmuuttajia. Tämä nousi esille tutkimushaastattelussa. Hanketta markkinoitiin muiden muassa Järvenpään oppilaitoksissa, mutta hanke-esittely piti mahdollistaa oppilaitosten jo valmisteltuun opetussuunnitelmaan. Jatkossa on tärkeää, että eri toimijat koordinoivat yhteistyötä jo aikaisessa vaiheessa.

Suosituksia: Etsivä työ osaksi osallisuuden vahvistamista

Hanke suosittelee, että kokemusta kuntademokratiasta tulee kirkastaa ja elävöittää.

Järvenpäässä se tarkoittaa suositusten mukaan sitä, että kokeiltu simulaatio tai muu toiminnallinen kokeilu tulee osaksi kunta-laisten kuulemista. Se sisällytettäisiin osaksi valtuustolle tehtävää esitystä. Simulaatio tai muu toiminnallinen kokeilu järjestetään erityisesti silloin, kun on kyse maahanmuuttajia tai muita ryhmiä koskevista asioista, kuten kaupungin kotoutumishjelmaan liittyvästä päätöksenteosta. Kokemuksellinen osallisuustyöskentely tulee sisällyttää vahvemmin kotoutumistoimiin ja erityisesti kotoutumisprosessin alkuvaiheeseen.

Etsivä työ tulee ottaa osaksi siinä, miten vahvistetaan maahanmuuttajien ja muiden ryhmien osallisuutta.

Vaikutusten ennakoarvointiin kiinnitetään asioiden valmistelussa erityistä huomiota: kuullaan ryhmiä, joita projektit ja prosessit koskettavat.

Hankkeen suosituksia on, että Järvenpään perustetaan Järvenpää-raati.

Yksi suositus on, että erilaisista taustoista tulevat otetaan osaksi yhteistoimintaa; esimerkiksi Järvenpäässä maahanmuuttajia kutsutaan mukaan vaikuttamistoimielinten toimintaan ja kunnan työryhmiin, kuten nuorisovaltuustoon. Toimielinten edustellisuus tarkistetaan vastaamaan Järvenpään väestörakennetta. Maahanmuuttajien paikalliset yhdistykset, kaupungin maahanmuuttajien palvelut ja Järvenpäässä toimiva Tukea ja tekoja -verkosto voivat esittää ehdokasta eri toimielimiin tai työryhmiin.

Hanke suosittelee, että kunta koordinoi eri toimijoiden yhteistyötä mukaan ottavamaksi ja monimuotoisemmaksi. Projektien tulee kehittää ja arvioida tätä muutosta. Osallistujista tulee projektien myötä tekijöitä. Toiminnallinen päätöksenteko, esimerkiksi Järvenpäässä kokeiltu valtuustosimulaatio, on mahdollista ottaa osaksi kunnan rakenteita.

FIILIS?

Miltä se tuntui?

Titus Moono oli yksi Toimi politiikan näyttämöllä -kokeilun osallistujista. Hän oli valmistumassa loppukeväästä 2021 yhteiskuntatieteiden maisteriksi Tampereen yliopistosta ja työskenteli Järvenpään kaupungin osa-aikaisena nuorisotyöntekijänä. Suomeen opiskelemaan tullut Moono on asunut Suomessa seitsemän vuotta.

Miltä tuntui osallistua Toimi politiikan näyttämöllä -kokeiluun?

– Alussa en ihan tiennyt mitä odottaa, mutta simulaatioiden avulla opin ymmärtämään enemmän kaupungin päätöksenteon prosessista. Oli mukavaa tuntea olevansa arvostettu ja että panoksellani oli merkitystä.

Mikä kokeilussa oli parasta?

– Mielestäni parasta olivat simulaatiot. Ne tarjosivat henkilökohtaisen kokemuksen, joka puuttuu useimmilta, jos ei kaikilta meiltä ulkomaalaistaustaisilta. Oli yksinkertaisesti hienoa, että saimme kuulla eri puolueiden näkemyksiä ja sen, miten puolueet

toivottivat tervetulleiksi jäsenikseen ja rohkaisivat osallistumaan vaaleihin.

Mitä kehittäisit vielä?

– Hankkeen organisoijat tekivät hyvää työtä, ja koko ohjelma sujui hyvin. Ehdottaisin, että jatkossa vastaavissa hankkeissa ulkomaalaistaustaisia henkilöitä otettaisiin mukaan projektitiimiin. Mielestäni se motivoisi useampia osallistumaan ja siten lisäisi näkemyksiä ja mielipiteitä.

Mitä opit?

– Opin paljon. Ensinnäkin, että tällainen projekti järjestettiin, se merkitsi sitä, että ääntäni arvostetaan yhteisössä. Opin tuntemaan hallintojärjestelmää ja sen, miten luottamushenkilöt valitaan. Tärkeintä oli oppia, miten kaupungin hyvinvointia koskevat päätökset tehdään. Demokratian näkökulmasta opin, miten erilaiset poliittiset puolueet työskentelevät yhdessä kaupungin parhaaksi erilaisista näkemyksistään huolimatta.

TITUS MOONO

JÄRVENPÄÄ

17

SITRAN SELVITYKSIÄ 189 – MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

MITÄ?

Mitä Järvenpäässä kokeiltiin:

Maahanmuuttajat tutustuivat Järvenpään kunnalliseen päätöksentekoon. He osallistui-
vat kahdessa simulaatiossa infotilaisuuksiin,
iltakoulutilaisuuteen ja äänestivät päättäjän
roolissa varjovaltuustossa päätösasioista.
Kokeilu kesti helmikuusta 2020 maaliskuuhun
2021. Koronapandemian takia molemmat
simulaatiot järjestettiin syksyllä 2020.

TAVOITE?

Mitä tavoiteltiin:

Tarkoituksena oli lisätä maahanmuuttajien
tietoja ja kykyä osallistua ja vaikuttaa poliitti-
seen päätöksentekoon ja kuntademokratiaan
sekä vahvistaa kaksisuuntaista kotoutumista.
Lisäksi tavoitteena oli kehittää kuntapäätök-
sentekoa niin, että se ottaisi mukaan enem-
män maahanmuuttajia ja muita vähemmistö-
ryhmiä.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Simulaatioihin osallistui 11 maan kansalaisia
ja hankkeeseen yhteensä noin 50 henkilöä;
maahanmuuttajaosallistujia, tulkkeja, kaupun-
ginvaltuutettuja ja kaupungin toimihenkilöitä.

TULOKSET

Hankkeen tulokset:

Maahanmuuttajien mukaan kokeilu lisäsi
heidän tietojään kuntapolitiikasta, vahvisti
osaamisen tunnetta ja motivaatiota osallistua
pätöksentekoon. Myös valtuutetut pitivät
kokeilua positiivisena avauksena.

Hanke synnytti heippolukuisen [Anna
äänesi kuuluu kuntapolitiikassa -vaikutta-
misoppaan](#), jonka työstämisessä oli mukana
kokeiluun osallistuneita maahanmuuttajia.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

Ajassa, jota leimaa muun muassa polarisaa-
tio ja kasvava eriarvoisuus, kohtaamisten
merkitystä tulisi korostaa. Projektin myötä
erilaisuutta tuotiin yhteen tilaan, mikä
vahvisti sosiaalisia suhteita erilaisista taustoi-
sta tulevien ihmisten välillä. Projektin
perusteella voidaan sanoa, että erilaisuutta
oppii ymmärtämään kohtaamisten ja keskus-
telun avulla.

OPIT

Mitä opittiin:

Maahanmuuttajat eivät välttämättä tienneet
saavansa äänestää ja asettua ehdolle kunta-
vaaleissa. Heille ei juurikaan kerrota kunnal-
lisesta päätöksenteosta esimerkiksi kotoutu-
misvaiheessa.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

Järvenpäässä kokeiltu simulaatio tai muu
toiminnallinen kokeilu tulee osaksi kunta-
laisten kuulemista. Simulaatio järjestetään
erityisesti maahanmuuttajia (tai muita
ryhmiä) koskeissa asioissa.

Vaikutusten ennakoarvioinnissa kuul-
laan ryhmiä, joita projektit ja prosessit
koskevat.

Maahanmuuttajia kutsutaan aktiivisesti
vaikuttamiselinten toimintaan.

Osallisuuden ja mukaan ottamisen
vahvistaminen edellyttää monialaista kehittä-
mistä ja jatkuvaa arviointia. Projekteissa
arvioidaan tämän toteutumista. Osallistujista
tulee tekijöitä. Toiminnallinen päätöksenteko
on mahdollista ottaa osaksi kunnan raken-
teita.

[Hankkeen verkkosivu](#)

Oulu: Nuorten politiikkakoulu

Sadat oululaiset nuoret kuuluivat oululaisilta päättäjiltä vaikuttamisesta ja siitä, miten nämä itse olivat päätyneet päättämään yhteisistä asioista. Työpajoissa nuoret miettivät erilaisia vaikuttamisen keinoja ja työstivät aloitteita ja kehittämisideoita.

Nuorten politiikkakoulu -kokeilun tarkoituksena oli antaa oululaisille nuorille yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa tarvittavia tietoja ja taitoja ja auttaa heitä löytämään vaikuttamisen tapoja ja paikkoja Oulussa. Tavoitteena oli luoda malli, jonka voi ottaa käyttöön muuallakin.

Oulun väestö on suhteellisen nuorta, sillä asukkaiden keski-ikä on noin 39 vuotta.

Oulussa lapsille ja nuorille suunnattuja vaikuttamisen kanavia ja tapahtumia ovat olleet oppilaskuntatoiminta ja oppilaskuntafoorumit, alueelliset osallisuusryhmät, 15–19-vuotiaille tarkoitettu nuorisovaltuusto ONE, vuosittainen Kaupunkikokous ja vuosittainen Nuorten foorumi.

Hankkeen toteutti Oulun kaupunki.

Kokeilu lähti liikkeelle siitä, että maaliskuussa 2020 oululaisille peruskouluille, lukioille ja ammatillisille oppilaitoksille kerrottiin mahdollisuudesta osallistua pilottikouluna Nuorten politiikkakoulu-hankkeeseen.

Mukaan kokeiluun valittiin viisi koulua: Kaakkurin koulu (yläkoulu), Kiimingin lukio, Laanilan koulu (yläkoulu), Koulutus- ja nuorisoyhtymä OSAO ja Rajakylän koulu (yläkoulu). Kaakkurin ja Laanilan kouluista mukana olivat kaikki 9. luokat, Rajakylän koulusta oppilaskunnan hallitus, Kiimingin

lukioista 1. vuosikurssin opiskelijat, OSAO:n Kaukovainion yksikön yrittäjyyspolun opiskelijat sekä näiden ryhmien opettajat.

Kokeilu aloitettiin päättävierailuilla toukokuussa ja syksyllä: 13 päättäjän, seitsemän kaupunginvaltuutetun ja kuuden nuorisovaltuutetun, oli määrä vieraila työpajoina pilottikouluissa ja kertoa, miten heistä tuli päättäjiä, ja miten nuoret voivat vaikuttaa.

Koronapandemian takia yhtä lukuun ottamatta kaikki vierailut toteutettiin kuitenkin verkossa Teamsin kautta. Näihin vierailuihin osallistui 633 nuorta, 13 päättäjää ja 40 opettajaa.

Hankkeen työpajat pystyttiin toteuttamaan fyysisinä syksyn 2020 ja alkuvuoden 2021 aikana. Työpajat olivat avoimia myös opettajille ja ohjaajille.

Työpajoja järjestettiin 17, joihin osallistui 379 nuorta sekä 35 opettajaa ja ohjaajaa. Mukana oli pilottikoulujen oppilaita, Oulun kaupungin nuorisotilojen kävijänuoria ja ohjaajia sekä alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmän nuoria ja ohjaajia.

Työpajoissa etsittiin erilaisia tapoja vaikuttaa, ja niitä esiteltiin Näin voi vaikuttaa -sanakorttien avulla. Nuoret keskustelivat pienryhmissä siitä, miltä vaikuttaminen näyttää ja tuntuu. Ajatuksia piirrettiin

kuviksi. Lopuksi työstettiin ideoita aloitteiksi ja kehittämisideoiksi, mielipidekirjoituksiksi tai kannanotoiksi. Työpajoja ohjasivat hankkeen ohjaajat.

Viestinnän pääkanavaksi Nuorten politiikkakoulu avasi Instagram-tilin @nuorten-politiikkakoulu.

Hankkeen toteutuksessa olivat mukana Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut, lukio-opetus, perusopetus- ja nuorisopalvelut, koulutuskuntayhtymä OSAO ja Oulun nuorisovaltuusto ONE sekä kaksi projektityöntekijää. Hankkeen yhteenveto-seminaari järjestettiin maaliskuussa 2021.

Nuorten politiikkakoulun toimintamallit vakiinnutetaan osaksi kaupungin toimintaa

Koronapandemia pakotti päättävierailut verkkoon, Teamsiin, mikä oli nopeaa ja helppoa, mutta monilla niistä vuorovaikutusta päättäjien ja nuorten välillä syntyi melko vähän.

Vuorovaikutus oli sujuvaa vierailuilla, joissa oli laadittu kysymyksiä etukäteen. Yksi päättävierailu päästiin tekemään koululla, joka koettiin etävierailua mieluisammaksi.

Työpajoissa syntyi 79 aloitetta tai kehittämisideaa, joista osan oppilaat lähettivät eteenpäin. Esimerkiksi yhden pilottikoulun nuoret toivoivat kouluunsa kankaisia kasvosmaskeja kertakäyttöisten sijaan. Nuoret kirjoittivat ideasta sanomalehteen ja kehittivät siitä luokan pilottikokeilun. Aktiivisen toiminnan tuloksena nuoret myös saivat kouluunsa kangasmaskeja kertakäyttöisten tilalle.

Nuoret raportoivat saaneensa uutta tietoa työpajoissa erityisesti omista vaikuttamis- mahdollisuuksistaan.

Työpajoissa kerrottiin myös Oulun nuorisovaltuuston toiminnasta, ja muutama nuori haki ja tuli valituksi nuorisovaltuustoon. Kokeilun aikana pidetyissä Oulun nuorisovaaleissa äänestysprosentti nousi 33,6:een, kun se kahta vuotta aiemmin oli

ollut 27,2 prosenttia. Nuorten politiikkakoulu markkinoi osaltaan vaaleja.

Nuorten politiikkakoulu herätti kiinnostusta eri tahoilla, ja hankkeen työntekijät esittelivät toimintaa aktiivisesti ja jakoivat tietoa eri kanavissa.

Hankkeelle avatun oman [Instagram-tilin](#) seuraajamäärä kasvoi, mutta sen keskusteluihin nuoret eivät ottaneet juuri osaa tai ryhtyneet tuottamaan omaa sisältöä. Tilistä tuli pysyvä.

Mukana olleiden opettajien kokemukset kokeilusta olivat positiivisia. He näkivät toimintatapojen olevan kytkettävissä opetukseen sellaisinaan tai pienin muutoksiin. Demokratiakasvatusta ja päättäjien tuomista kouluun pidettiin tärkeänä.

Kohderyhmänä nuoret tavoitettiin kouluvierailujen ja työpajojen osalta olosuhteisiin nähden hyvin. Koska koronapandemia ei mahdollistanut muiden tapahtumien järjestämistä, hankkeen ulkopuolisten nuorten kohtaaminen oli käytännössä vaikeaa.

Syksyllä 2020 hanke tuotti [Näin voi vaikuttaa -oppaan](#). Lisäksi keväällä 2021 julkaistiin työpajojen kokemuksiin perustunut [Nuorten politiikkakoulu -opetusmateriaali](#).

Nuorten politiikkakoulun toimintamalleja ollaan vakiinnuttamassa osaksi Oulun kaupungin toimintaa. Myös syntynyttä opetusmateriaalia ja työpajakoulutuksia levitetään kansallisesti.

Enemmistö koki ryhmätyöt luonteviksi

Suurin osa Nuorten politiikkakoulun työpajojen tehtävistä oli ryhmätöitä. Kokeilu opetti, että ryhmätyöt eivät sovi kaikille, vaikka vahva enemmistö koki ryhmässä toimimisen luontevaksi ja tasapuoliseksi. Työpajojen menetelmiä voi soveltaa yksilötyöhön, jos ryhmässä työskentely ei toimi.

Keskusteluilla työpajoissa nähtiin olleen iso merkitys. Työpajan vetäjien ei tarvitse tietää vastauksia kaikkiin kysymyksiin, vaan asioista voidaan ottaa yhdessä selvää.

Ennen päättäjävierailuja valtuutetuille on tärkeää kertoa, mitä heiltä odotetaan vierailulla.

Yksi oppi oli se, että ei pidä olettaa, että kaikki aikuiset olisivat kiinnostuneita tai perehtyneitä politiikkaan, päätöksentekoon tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Suosituksia: Keskustelun paikkoja nuorten ja aikuisten toimijoiden välillä kuntapolitiikassa on tärkeää edelleen kehittää

Nuorten politiikkakoulun toimintatapojen nähdään istuvan hyvin koulujen demokraatiakasvatukseen ja yhteiskuntaopin teemoihin, ja esimerkiksi äidinkielen, viestinnän ja vuorovaikutuksen opetukseen.

Päättäjävierailut ja työpajat ovat kehitettävissä vielä vaikuttavimmiksi, kun esimer-

kiksi vierailuja ja vuorovaikutuksen välineitä suunnitellaan etukäteen.

Työpajojen menetelmiä vaikuttamisen opettamisessa voidaan käyttää esimerkiksi nuorisotaloilla nuorisotyössä ja alueellisessa osallisuustyössä.

Kokeilu osoitti myös sen, että ohjaajalla, joka osaa tuoda keskusteluihin tietoja ja ajankohtaisia teemoja, on demokratiataitojen ja -tietojen kehittämisessä tärkeä rooli. Siksi opettajien ja ohjaajien koulutus on olennaista toiminnan levittämisessä.

Keskustelun ja tiedon jakamisen paikkoja nuorten ja aikuisten toimijoiden välillä kunnallisesta päätöksenteosta ja vaikuttamisesta olisi tärkeää edelleen kehittää.

Nuorten politiikkakoulu haastaa olemassa olevaa päätöksentekoa ja sen tapoja: jos kokeilun menetelmät laajenevat ja nuoret ryhtyvät laatimaan muutostoiveita ja aloitteita, onko vastaanottajilla mahdollisuus ottaa niitä vastaan ja reagoida niihin?

FTILIS?

Miltä se tuntui?

*Oululaisen Kaakkurin yläkoulun 9A-luokan oppilaat **Minttu Mäki-Tammela** ja **Alisa Autio** osallistuivat Nuorten politiikkakoulu -kokeiluun luokkansa mukana.*

Miltä tuntui osallistua Nuorten politiikkakoulu -kokeiluun?

– (Minttu Mäki-Tammela) Oli mielenkiintoista ja jännittävää, että pääsimme mukaan kokeiluun. Työpajapäivä oli tosi hauska ja mukava, kun ohjaajat tulivat opettamaan meille asioita.

Mikä kokeilussa oli parasta?

– Mielestäni työpajat olivat tosi kivoja. Teimme aloitteita asioista, joihin halusimme parannusta: koulun käytävöihin sohvia ja penkkejä sekä kouluun ilmaisia laskimia. Oli mahtavaa, kun pääsimme esittämään niitä meidän rehtorille. Hän kertoi aikovansa tutkia niitä.

Mitä kehittäisit vielä?

– (Alisa Autio) Kun meille annettiin ryhmässä keskusteltavaksi jokin aihe, välillä tuntui, että mentiin aika nopeasti asiasta seuraavaan. Työpajoissa olisi voitu käyttää enemmän aikaa eri asioihin.

Mitä opit?

– Opin vaikuttamisesta ja siitä, miten meidänkin ikäiset voivat vaikuttaa, kun ei ole vielä täysikäinen, eikä voi äänestää. On monia keinoja, miten voi jo nyt vaikuttaa. Haku nuorisovaltuustoon oli itselleni aika uutta tietoa. Ainakaan vielä ei lähdetty ehdolle.

MINTTU MÄKI-TAMMELA & ALISA AUTIO

MITÄ?

Mitä Oulussa kokeiltiin:

Viisi oululaista pilottikoulua osallistui kokeiluun, jossa paikalliset kaupunginvaltuutetut ja nuorisovaltuutetut kertoivat työpareina oppilaille omasta fiestään luottamushenkilöksi ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksista. Kokeilun työpajoissa pilottikoulujen oppilaat pohtivat ryhmissä osallistumista ja vaikuttamista. Nuoret saivat ideoita aloitteita asioista, joihin he itse halusivat vaikuttaa. Kokeilu kesti helmikuusta 2020 maaliskuuhun 2021.

TAVOITE?

Mitä tavoiteltiin:

Tarkoituksena oli löytää ja kokeilla uusia nuorille mielekkäitä osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja, vahvistaa heidän yhteiskunnallisia tietojaan ja taitojaan sekä rohkaista nuoria tuomaan epäkohtia esille ja löytämään niille ratkaisuja.

Tavoitteena oli lisätä ja syventää vuorovaikutusta päättäjien ja nuorten välillä. Tavoitteena oli myös parantaa lasten ja nuorten kanssa työskentelevien osallisuusvalmiuksia ja tiivistää kuntatoimijoiden yhteistyötä.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Kokeiluun osallistui kahden yläkoulun 9. luokat, yhden yläkoulun oppilaskunnan hallituksen jäsenet, yhden lukion 1. vuosikurssi sekä Koulutus kuntayhtymän OSAO:n yrittäjyyspolun opiskelijat sekä opettajia. Päättäjävierailuihin osallistui oululaisia kaupunginvaltuutettuja ja nuorisovaltuuston jäseniä. Työpajoihin osallistui luokkien lisäksi kaupungin nuorisotiloissa käyviä nuoria, ohjaajia sekä alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmän nuoria ja ohjaajia.

Päättäjävierailuihin osallistui seitsemän kaupunginvaltuutettua, kuusi nuorisovaltuutettua, 633 oppilasta ja 40 opettajaa. Työpajoihin osallistui 379 nuorta sekä 35 opettajaa ja ohjaajaa.

TULOKSET

Hankkeen tulokset:

Työpajoissa nuoret kehittivät yhteensä 79 aloitetta tai kehittämisideaa, jotka he saivat halutessaan toimittaa eteenpäin. Joitakin uusia nuoria tuli valituksi kokeilun aikana pidetyissä nuorisovaltuustovaaleissa. Hankkeessa

julkaistiin [Näin voi vaikuttaa -opas](#), Nuorten politiikkakoulun opetusmateriaalit sekä avattiin [Instagram-tili @nuortenpolitiikkakoulu](#).

Nuorten politiikkakoulu esiteltiin lokakuussa 2020 Euroopan Unionin [The European Week of Regions and Cities](#) -tapahtumassa esimerkkinä hyvästä toiminnasta. Nuorten politiikkakoulun toimintamallit otetaan käyttöön kaupungin omana toimintana.

OPIT

Mitä opittiin:

Kaikki toimintamallit, esimerkiksi ryhmätyöt, eivät toimi kaikille. Malleja voi muokata osallistujille sopiviksi. Nuorten työpajoissa keskusteluilla oli suuri merkitys.

Päättäjille on tärkeää kertoa ennen vierailua, mitä heiltä odotetaan. Kaikki eivät lähde Nuorten politiikkakoulun toimintaan samantasoisilla pohjatiedoilla. Tämä koskee sekä nuoria että aikuisia.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

Pitkällä aikavälillä Nuorten politiikkakoulun toiminnan vaikuttavuuden voidaan nähdä syntyvän osallistumisen mahdollisuuksia, motivaatiota ja demokratiatietoja ja taitoja kehittämällä.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

Nuorten politiikkakoulun aikana kehitettyjen toimintamallien, kuten päättäjävierailujen ja työpajojen, vaikutusten seuraaminen tulee sitoa toiminnan kehittämiseen.

Työpajojen menetelmiä voidaan käyttää myös nuorisotaloilla. On tärkeää kehittää edelleen keskustelun ja tiedon jakamisen paikkoja nuorten ja aikuisten toimijoiden välille, myös päättäjien sekä koulujen ja nuorisotyön välillä.

Demokratiakasvatuksessa painotettava konkreettisin menetelmin aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista ja innostettava nuoria vaikuttamiskeinojen käyttöön.

Jos nuoret ryhtyvät Nuorten politiikkakoulun mallin mukaisesti laatimaan muutosesityksiä ja aloitteita, onko vastaanottajilla mahdollisuuksia reagoida niihin?

[Hankkeen verkkosivu](#)

Kuhmo: Draamallinen kansalaisraati

Kuhmossa otettiin käyttöön draaman keinoja, kun haluttiin keskustella hyvinvoinnin teemoista ja aktivoida asukkaita mukaan päätöksentekoon. Draama oli pelissä myös työpajoissa, joissa oppilasryhmät eläytyivät ja syventyivät kuviteltuihin ja aitoihin yhteiskunnallisiin uutisaiheisiin.

Draamallinen kansalaisraati -kokeilu koostui kahdesta verkkotapahtumasta sekä neljästä nuorille suunnatusta draamallisesta työpajasta. Koronapandemia muokkasi tätäkin hanketta, joka alkoi helmikuussa 2020. Tavoitteena oli edistää kansalaisdemokratiaa ja keskustelua sekä osallistaa paikallisia asukkaita, erityisesti nuoria, päätöksentekoon. Hanke pyrki tuomaan eri kuhmolaisryhmien kokemuksia osaksi päätösten valmistelua.

Kokeilut toteutti noin 8 000 asukkaan Kuhmon kaupunki. Sen yhteistyökumppanina toimi Kainuun liitto. Taiteellisen työn toteutuksen Kuhmo osti kainuulaiselta Vaara-kollektiivilta.

Alun perin Draamallinen kansalaisraati piti olla kuntalaisten yhteinen teatteri- ja keskustelutilaisuus Kuhmo-talolla, mutta pandemian kokoontumisrajoitukset pakottivat kokeilun verkkoon.

Vaara-kollektiivin teatteri-ilmaisun ohjaajat ja Kuhmon kaupunki olivat päättäneet kokeilun teemaksi hyvinvoinnin. Uudessa tilanteessa Vaara-kollektiivi päätyi tekemään aiheesta videoita ja haastattelivat materiaalia varten eri viiteryhmien kuhmolaisia.

Vaara-kollektiivin ohjaajat työstivät [esityskäsikirjoituksen](#) ja kuusi videota. Videot ladattiin [Kuhmon YouTube-sivulle](#). Ne nimettiin näin: Osattomat, Venäjänkieliset, Nuoriso, Ikäihmiset perukassa sekä Isä ja poika. ”Perukka” tarkoittaa syrjäistä paikkaa. Videoiden sarjan aloittaa [Intro draamalliseen demokratikokeiluun Kuhmossa](#).

Videoita esitettiin kahdessa verkkotapahtumassa joulukuussa 2020 Kuhmon kaupungintalolta. Vaara-kollektiivi veti molemmat tapahtumat. Päivällä niitä esitettiin Teamsin välityksellä Tuupalan yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaille sekä Kuhmon ja Kajaanin lukioryhmille. Videoista olivat keskustelussa kaupunginjohtaja sekä kaupunginvaltuuston ja nuorisovaltuuston edustajat. Oppilaat seurasivat tapahtumaa etänä.

Illan verkkotapahtuma oli suunnattu kaikille asiasta kiinnostuneille. Tekniset ongelmat vaikeuttivat molempia tapahtumia. Videot katsottiin Facebookin välityksellä. Nähdystä olivat keskustelemassa pääosin samat henkilöt, ja katsojat saivat esittää kommentteja Facebook-sivun keskustelukentässä. Iltatapahtumaa seurasi verkossa noin 30–40 katsojaa.

Keskusteluissa käsiteltiin sekä Kuhmon ongelmia että myönteisiä asioita.

Nuorten draamallisia työpajoja järjestettiin neljä, kaksi Kuhmossa ja kaksi Kajaa-
nissa maakunnallisesta näkökulmasta.

Ensimmäisessä työpajassa kymmenkunta Tuupalan yläkoulun 9-luokkalaista osallistui kuvitellun Teerikorven kunnan kunnanhallituksen kokouksiin ja päätöksentekoon tilanteessa, jossa kunnan alueelle oli suunnitteilla kaivos. Vaara-kollektiivin teatteri-
ilmaisun ohjaajat esittivät etäyhteyden avulla kunnanjohtajaa ja vierailevaa konsulttia, oppilaat kunnanvaltuustoa.

Toisessa ja kolmannessa työpajassa käsiteltiin Jämsässä sijaitsevan Kaipolan paperitehtaan sulkemista, johon perehdyttiin ja eläydyttiin eri rooleissa. Työpajoihin osallistui noin 60 Kajaanin lukion opiskelijaa osana äidinkielen Tekstit ja vaikuttaminen -kursssia. Työpajoissa alustana käytettiin Discord-sovellusta.

Viimeinen työpaja järjestettiin syksyllä 2020 ainoana lähityöpajana Tuupalan yläkoulussa. Noin 20 oppilasta pohti hyvinvoinnin kysymyksiä ja tutustui kunnalliseen päätöksentekoon.

Hankkeen yhteenvetoseminaari järjestettiin virtuaalisena huhtikuussa 2021.

Kuhmolaiset toivat näkemyksiään päättäjien tietoon

Draamallisen kansalaisraadien verkkotapahtuma antoi osallistujille tietoa ja käsityksiä Kuhmon hyvinvoinnin tilasta ja paikallisesta päätöksenteosta.

Videoiden esille nostamia asukaskokeimuksia on käsitelty Kuhmon hyvinvointilautakunnassa, ja esitettyjä toiveita on ryhdytty käsittelemään kaupungin johdossa. Kuhmon nuorisovaltuusto mietti omia vaikuttamismahdollisuuksiaan kaupungin päätöksenteossa, ja esimerkiksi kaupunginjohtaja on vierailut kokeilun jälkeen nuorisovaltuuston kokouksissa.

Asukkaiden verkkotapahtuma ei toiminut teknisesti aiotulla tavalla, ja todennäköisesti demokraattiset vaikutukset jäivät haluttua pienemmiksi. Tekniset hankaluudet

verottivat katsojamäärää, eivätkä esitystä päässeet katsomaan ne kuhmolaiset, joilla ei ollut pääsyä internetiin. Kyselyyn vastanneista osallistujista vain 23 prosenttia osallistujista pystyi seuraamaan esitystä hyvällä etäyhteydellä.

Vaikka verkkotapahtuma ei saanut suurta yleisöä, kokeilun tuottamia videoita on katsottu paljon. Ne ovat edelleen katsottavissa verkossa ja hyödynnettävissä.

Draamallinen kansalaisraati tarjosi kuhmolaisille uuden tavan tuoda esille hyvinvoinnin ongelmia ja mahdollisti siten ainakin epäsuoria vaikuttamismahdollisuuksia.

Työpajojen tavoitteet saavutettiin, koska Vaara-kollektiivi kehitti verkkoon uusia draamasisältöjä. Oppilaiden ja Vaara-kollektiivin ohjaajien etätyöskentely kuitenkin hankaloitti eläytymistä.

Työpajakokemus oli kyselyyn vastanneiden oppilaiden enemmistön mielestä täysin tai jokseenkin miellyttävä, tosin vajaa kolmannes oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Vastaaajista lähes puolet koki vaikutusmahdollisuuksia koskevien tietojensa muuttuneen. Lähes yhtä ison osan kiinnostus päätöksentekoa kohtaan kasvoi.

Draamaa voi käyttää verkkotapahtumassa

Hanke ei toteutunut fyysisinä tapahtumina, mutta se toi oppia verkkotapahtumien tekemisestä.

Hanke opetti, että verkkotapahtumissa on mahdollista käyttää draamallisia menetelmiä työkaluina, jotka puolestaan auttavat vuorovaikutuksellista viestintää ja edelleen kansalaisdemokratiaa.

Verkossa ei voi kuitenkaan välittää kaikkea sitä, mikä on mahdollista fyysisessä tapahtumassa.

Draamallinen kansalaisraati tuli tutuksi myös kaupungin johdolle ja luottamushenkilöille jo suunnitteluvaiheesta asti.

Kainuun liitto on Kainuun maakunnan yleinen aluekehittäjä, jonka roolia Draamallisen kansalaisraadien kaltaisissa hankkeissa

voisi laajentaa merkittävästi. Kainuun liitto voisi olla mukana tukemassa osallistavaa ja läpinäkyvää paikallisdemokratiaa Kainuussa.

Draamallinen esitystapa keino vaikeissa asioissa

Kuntalain 22 § sanoo, että ”kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan” sekä ”valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä”.

Draamallinen esitystapa toimii hyvin keskustelun herättäjänä teemoista, joista on hankala saada otetta tai ovat vaikeita. Se mahdollistaa erilaisten ryhmien kuulemisen. Tätä kannattaa hyödyntää päätöksentekoprosessissa.

Vuorovaikutus on avain hyvään paikallisdemokratiaan. On hyvä huomioida, missä ja miten asukkaiden on mahdollista keskustella asioista, ja auttaa siinä erilaisilla teknisillä ratkaisulla. Jos kehitetään uusia vuorovaikutuksen kanavia, on oltava resursseja olla keskusteluissa mukana ja viedä asioita eteenpäin.

On tärkeää avata kuntalaisille, mitä Draamallisen kansalaisraadien myötä esityille toiveille ja parannusehdotuksille tapahtuu, samoin sitä, miksi kaikkia toiveita ei voi toteuttaa. Myös tälle tarvitaan viestinnän tapoja ja paikkoja.

Hankkeessa käytetyt menetelmät ovat toimivia ja niitä voidaan hyödyntää erilaisissa ympäristöissä. Sekä draama että demokratia edellyttävät vuorovaikutusta, mutta sitä ei voi korvata kokonaan laitteilla tai verkkoyhteyksillä.

ETILIS?

Miltä se tuntui?

*Kuhmon kaupunginvaltuuston 1. varapuheenjohtaja **Antti Komulainen** (ps) osallistui sekä Draamallinen kansalaisraati -kokeilussa hankkeen päätöksentekoon että joulukuussa 2020 etäyhteydellä verkkotapahuttumaan.*

Miltä tuntui osallistua Draamallinen kansalaisraati -kokeiluun?

– On puhuttu paljon kuntalaisten osallistamisesta muulloinkin kuin vaalien alla. Koin tämän mielenkiintoisena, uutena aspektina. Visuaalinen lähestymistapa asioihin on minusta mielenkiintoinen ja herättää omalla tavallaan jokaisella ajatuksia. Olisin tyytyväinen, jos draamallinen toimintatapa saisi jatkumoa. Tuntui, että varsinkin nuoriso aktivoitui tähän aika hyvin.

Mikä siinä oli parasta?

– Visuaalinen lähestymistapa. Tietysti meitä oli mukana verkossa aika vähän, mutta keskustelu oli minusta ihan hedelmällistä, jos vertaa perinteiseen päätöksentekoon tai asioiden käsittelyyn.

Mitä kehittäisit vielä?

– Koin videoklipit välillä synkähköiksi, ja niiden tulokulma olisi voinut olla osittain erilainen. Joskus voisi tarttua vahvuuksiinkin. Uskon, että keskustelussa kuitenkin oikaistiin väärä olettamia ja käsityksiä. Moni katsoja varmaan turhautui alun teknisiin ongelmiin, ja verkkoyhteydet olivat aika haasteelliset: ihmisiä lenteli langoilta.

Mitä opit?

– Kuntalaisilla on mielipiteitä asioihin, mutta meillä ei ole kanavat täysin kunnossa. Moni kokee kuntalaisaloitteen tai -palautteen liian järeäksi ja henkilökohtaiseksi keinoksi. Tällainen draamallinen raati on helpompi lähestymistapa kuin virallinen tie.

**ANTTI
KOMULAINEN**

MITÄ?

Mitä Kuhmossa kokeiltiin:

Draamallinen kansalaisraati oli kokeilu, jossa kuhmolaisien näkemyksistä hyvinvoinnista tehtiin näytelmällisiä videoita. Niistä keskusteltiin verkkotapahtumissa. Näin kansalaisvaikuttamista ja yhteiskunnallista keskustelua tuotiin lähemmäksi asukkaita. Lisäksi neljässä virtuaalityöpajassa lähes sata kuhmolaista ja kajaanilaista nuorta kokeili simulaatiossa kuvitteellisen kunnan päätöksentekoa, perehtyi ja eläytyi paperitehtaan sulkemiseen, mietti Kuhmon hyvinvointia sekä tutustui kunnalliseen päätöksentekoon.

TAVOITE?

Mitä tavoiteltiin:

Draamallisen kansalaisraati pyrki tuomaan eri kuhmolaisryhmien kokemuksia osaksi päätösten valmistelua. Tavoitteena oli lisätä keskustelua ja kansalaisaktiivisuutta ja sitä, että asukkaat tuntuivat paremmin vaikuttamisväylät.

Nuorten työpajoissa yhtenä tavoitteena oli kriittisen medialukutaidon harjoittelu ja lisätä tietoa päätöksenteon taustalla olevista erilaisista intresseistä.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Kokeiluun osallistui kuhmolaisia päättäjiä, asukkaita, nuorisovaltuuston edustajia, Tuupalan yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaat, opiskelijoita Kuhmon yhteislukiosta ja Kajaanin lukiosta.

Työpajoihin osallistui noin sata yläkouluoppilasta ja lukio-opiskelijaa.

Kuhmolaiset asukkaat ja eri viiteryhmien edustajat olivat Vaara-kollektiivin tekemien videoiden tiedonlähteinä. Vaara-kollektiivi tuotti videot, suunnitteli verkkotapahtumien esityskäsikirjoituksen ja työpajojen sisällöt sekä veti verkkotapahtumat. Kuntapäättäjiä oli mukana jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.

TULOKSET

Kokeilun tulokset:

Konkreettisia tuloksia olivat tuotetut videot, esityskäsikirjoitus ja niistä käyty keskustelu. Draamallinen kansalaisraati tarjosi kuhmolaisille kanavan saada hyvinvointiin liittyviä näkemyksiä päättäjien tietoon. Niitä on

käsitelty Kuhmon hyvinvointilautakunnassa ja kaupungin johdossa.

Tekniset ongelmat hankaloittivat kuhmolaisille suunnatun verkkotilaisuuden seuraamista, mikä tällä kertaa esti asukkaiden ja päättäjien välistä keskustelua.

OPIT

Mitä opittiin:

Pandemian takia tapahtuma jouduttiin siirtämään verkkoon. Hanke opetti, että verkkotapahtumissa voi hyödyntää draamallisia keinoja, jotka edesauttavat vuorovaikutuksellista viestintää ja edelleen kansalaisdemokratiaa. Oppia saatiin myös verkkotapahtumien tekemisestä. Kaupungin johto ja luottamushenkilöstö oppivat tuntemaan Draamallisen kansalaisraadin käytön mahdollisuuden päätöksenteossa.

Kokeiluissa tunnistettujen yhteistyömahdollisuuksien perusteella Kainuun liiton roolia Draamallisen kansalaisraadin kaltaisissa hankkeissa voisi lisätä merkittävästi.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

Mikäli uusia vuorovaikutuksen ja palautteen antamisen paikkoja jatkokehitetään, on huomioitava riittävät resurssit keskustelussa mukana olemiseen ja asioiden eteenpäin viemiseen. Tämä voi vaatia uudenlaisia organisoitumisen ja työntekemisen tapoja sekä laajaa toimintaan sitoutuneiden joukkoa.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

Draamallinen esitystapa toimii hyvin, kun halutaan kuulla erilaisia ryhmiä tai herättää asukkaita keskustelemaan. Sitä kannattaa hyödyntää päätöksentekoprosessissa. Lähestymistapa toimii myös vaikeissa teemoissa. On tärkeää avata kuntalaisille, mitä kokeilun myötä esitetyille toiveille ja parannusehdotuksille tapahtuu.

Sekä draama että demokratia edellyttävät vuorovaikutusta, mutta sitä ei voi korvata kokonaan laitteilla tai verkkoyhteyksillä.

[Hankkeen verkkosivu](#)

Helsinki: Venäjänkielisen väestön äänen vahvistaminen kaupungin palveluiden kehittämisessä ja päätöksenteossa

Kun Helsinki aktivoi venäjänkielisiä asukkaitaan osallistumaan kaupungin osallistuvaan budjetointiin OmaStadiin, tuloksena saatiin yli 70 ideaa, joista 40 pääsi jatkokehittelyyn. Helsingin eri demokratiakokeiluihin osallistui jollakin tavalla yhteensä noin tuhat venäjänkielistä helsinkiläistä.

Helsingin demokratiakokeilujen tavoitteena oli antaa tietoa venäjänkielisille asukkailla erilaisista osallistumisen tavoista, aktivoida heitä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen sekä kehittää kaupungin osallistamisen yhdenvertaisuutta.

Toiveena oli, että vieraskielisillä helsinkiläisillä on tunne kuulumisestaan kotipaikaansa. Helsinki pyrki oppimaan vuorovaihtuksen kohdentamisesta, sen erityispiirteistä venäjänkielisten kanssa sekä luomaan pysyviä suhteita järjestöihin ja yhdistyksiin.

Helsingin asukkaista noin kolme prosenttia on venäjänkielisiä.

Hankkeen toteuttivat Helsingin kaupunginkanslian osallisuus- ja neuvontayksikkö sekä kaupunkiympäristön toimialan viestinnän osallisuus ja viestinnän kanavan yksikkö. Pääyhteistyökumppanina ja asiantuntijaorganisaationa toimi Cultura-säätiö. Hankkeeseen osallistui useita järjestöjä.

Aluksi Helsingin venäjänkielisille asukkaalle tehtiin kesällä 2020 taustakysely verkossa, jota markkinoitiin muiden muassa Facebookin ryhmissä ja järjestöjen kautta. Kyselyssä kartoitettiin venäjänkielisten kokemuksia ja asenteita osallisuudesta. Helsingin tavoitteena oli myös kehittää uusia keinoja vieraskielisen väestön tavoittamiseen.

Kokeilun ensimmäisessä osassa kohde-ryhmää tuettiin ottamaan osaa Helsingin osallistuvaan budjetointiin OmaStadiin. Siinä helsinkiläiset saavat ideoida ja kehittää pääkaupungissa toteutettavia hankkeita ja lopulta äänestää niistä.

Cultura-säätiö koulutti tähän kokeiluun 15 fasilitaattoria, muutosagenttia, jotka vetivät OmaStadin ideointityöpajoja ja oppivat vetämään työpajoja itsenäisesti. Omastadi-peli käännettiin venäjäksi. Koulutus ja kokeilu osoittautuivat menestyksiksi:

ideointityöpajoja järjestettiin 50, lisäksi 24 työpajaa järjestettiin koulussa Venäjä äidin-kielenä -ryhmissä.

Toinen osa kokeilua liittyi alueellisiin tapahtumiin, kaupungin kanslian säännöllisesti asukkaille järjestämään Pormestarin asukasiltan ja kaupunkiympäristön toimialan Uutta Itä-Helsinkiä -verkkotilaisuuksiin. Näihin liitettiin ennakkotilaisuus, palautekysely sekä puhelinhaastatteluja.

Pormestarin asukasilta järjestettiin Kannelmäessä lokakuun lopussa. Osallistujat saivat lähettää kysymyksiä pormestarille etukäteen ja tilaisuuden aikana viestiseinalle, ja kysymyksiin vastattiin myös jälkikäteen. Tilaisuus lähetettiin suorana Helsinki-kanavalla.

Marraskuun verkkotilaisuuksissa kaupungin työntekijät kertoivat Itä-Helsingin rakennussuunnitelmista. Tarkoituksena oli saada venäjänkielisiä arvioimaan, kuinka hyvin he ymmärtävät virkamiesten suomea.

Koronapandemia siirsi myös Helsingissä kokeiluja verkkoon ja muutti aikatauluja. Tammikuussa 2020 alkaneen hankkeen loppuseminaari järjestettiin huhtikuussa 2021.

Fasilitaattorien koulutus nosti osallistuvan budjetoinnin ideoiden määrää

Venäjänkielisille suunnattu verkkokysely osallisuudesta ja sen kokemisesta tuotti noin 800 analysoitavaa vastausta, joista Helsingissä asuvilta runsaat 600. Vastaaajista 210 halusi hankkeeseen liittyviä kutsuja ja [siitä tehdyn raportin](#).

OmaStadi-ideointityöpajoihin ja pelitilaisuuksiin osallistui 367 henkilöä, ja yli 70 venäjänkielisten ideaa lisättiin OmaStadi-verkkosivustolle. Niistä noin 40 ideaa eteni toiselle kierrokselle yhteiskehittämisen vaiheeseen. Suurin osa mukaan lähteneistä osallistui ja vaikutti ensimmäistä kertaa.

Tärkeimpiä aktivointitapoja olivat muutosagenttien koulutus, Culturana mukanaolo sekä tarjotut venäjän ja selkosuomen käännöspalvelut.

Myös muutosagentit tunsivat oman muutoksensa.

”Kun tulin koulutukseen en ollut varma, pystynkö vetämään työpajoja, en ollut aktiivinen ihminen kaupunkiasioissa, mutta nyt tilanne on muuttunut, katson kaupunkia uusin silmin”, kirjoitti eräs muutosagentti palautekyselyssä.

Mukaan lähtöön osallistuvaan budjetointiin oli liittynyt suomalaisesta näkökulmasta katsottuna yllättäviä ennakkoluuloja.

”Jotkut kieltäytyivät, koska eivät halunneet osallistua rahanpesuun.”

Venäjänkielisten määrä kasvoi aikaisemmasta lisäksi alueellisissa osallisuuskokeiluissa. Pormestarin asukasiltan osallistui neljä, verkossa 12 venäjänkielistä. Uutta Itä-Helsinkiä -tilaisuuksiin ilmoittautui 44, joista 23 antoi palautetta. Monelle tilaisuudessa käytetty suomi oli vaikeaa.

Kokemusta Pormestarin asukasillasta pidettiin hyödyllisenä, ja suurin osa Uutta Itä-Helsinkiä -tilaisuudessa mukana olleista oli kiinnostunut osallistumisesta jatkossakin. Eräs jälkimmäisessä ollut kertoi palautteensa aikovansa äänestää ensimmäistä kertaa kuntavaaleissa.

Palaute päättyi kommenttiin: ”Maahan muuttaneille ihmisille on tärkeää tietää, että heillä on merkitystä ja että he myös voivat vaikuttaa maan asioihin”.

Kaupunkiympäristön toimiala tuotti työpajatyön päätteeksi selkokielisten animaatiovideon, jossa esiteltiin kaupunkilaisten mahdollisuuksia saada tietoa, osallistua ja vaikuttaa kaupungin suunnitteluun. Selkeän suomen kielen lisäämisen tarve nousi selkeästi esille työpajan ja haastattelututkimuksen tuloksissa. Tehdyn kyselyn mukaan vajaa kolmannes pääkaupunkiseudun venäjänkielististä selviää suomella.

Animaatiovideo löytyy toimialan [YouTube-kanavalta](#).

Kokeilun aikana jatkokehitettiin tarkistuslistaa asioista, joita tulisi ottaa huomioon kaupunkiympäristön hankkeiden viestintää ja vuorovaikutusta järjestettäessä.

Tarjolle konkreettista osallistumista infojen sijaan

Hanke tuotti kaksisuuntaista oppimista.

Muutosagentit ja fasilitaattorikoulutus koettiin hyväksi keinoksi tukea venäjänkielisten osallisuutta. Muutosagentit voivat olla tukena suunnittelemassa ja kommentoimassa kaupungin tulevissa osallisuusprojekteissa.

Kielivähemmistöille kannattaa tarjota konkreettisia mahdollisuuksia osallistumiseen, sillä pelkät info- ja tiedotustilaisuudet eivät kiinnosta. Oppia oli myös huomio, että venäjänkieliset arvostavat enemmän tulla kutsutuksi mukaan kaikille helsinkiläisille järjestettäviin tilaisuuksiin, ei pelkästään heille kohdennettuihin. Heitä kiinnostavat samantyyppiset osallistumisen teemat kuin muitakin helsinkiläisiä: vapaa-aika, nuoret ja lapset sekä ympäristö. Tiedon puute oli kyselyn antama keskeisin yksittäinen syy osallistumattomuuteen.

Pormestarin asukasillan oppi oli, että muistutus osallistua tapahtumiin on tehokas keino, ja kansalaisjärjestöt ovat hyvä apu tilaisuuksien markkinoijina. Venäjänkieliset kutsut herättivät osallistujien mielenkiinnon.

Uutta Itä-Helsinkiä -tilaisuus opetti, että osallistumaan pääsee heikollakin suomen

kielitaidolla, jos tukena on esimerkiksi suomenkielinen tekstitys tai lyhyt selostus verkkotilaisuuksien keskusteluosiossa. Muutosagentit voivat kannustaa myös näihin tilaisuuksiin osallistumista.

Myös kaupungin työntekijöiden ymmärrys vieraskielisten osallisuudesta lisääntyi hankkeen aikana.

Selkeän suomen käyttöä tulisi lisätä

Fasilitaattorikoulutus on toimiva tapa tukea vieraskielisten helsinkiläisten omatoimista osallistumista.

Selkeän suomen käyttöä kaupunkien osallisuustyössä tulisi lisätä. Selkosuomen käytöstä kannattaisi toteuttaa lisäselvitys ja mahdollisesti tutkimus- ja kehittämishanke, jossa selvitetäisiin myös selkoviestintää palvelevan tekoälyn ja visuaalisen viestinnän mahdollisuuksia.

Organisaatioita, ”kulttuuritulkkieja”, kannattaa käyttää, kun lähestytään eri kieli- ja kulttuuriryhmien edustajia. Heille ryhmät ovat jo valmiiksi tuttuja, ja välittäjäorganisaatiot lisäävät osallistumista ja herättävät luottamusta. Ensikontakti onnistuu parhaiten omalla äidinkielellä.

Hankkeessa tehty verkkokysely auttoi aktivoimaan venäjänkielisiä tutustumaan uusiin osallistumismahdollisuuksiin. Sillä tavalla saatiin tietoa osallisuuden lähtökohdista, kuten demokratiaa koskevista käsityksistä.

ETILIS?

Miltä se tuntui?

Venäläissyntyinen *Nadezhda Fominykh* on yksi *Cultura*-säätöön kouluttamista Helsingin osallistuvan budjetoinnin *OmaStadin* muutosaluagenteista. Hän osallistui demokratiakokeiluihin ollessaan työharjoittelussa *Cultura*-rassa 2020. Espanjasta Suomeen muuttanut *Fominykh* on asunut Helsingissä kaksi ja puoli vuotta. Tämä on samalla hänen ensimmäinen suomeksi antamansa haastattelu.

Miltä tuntui osallistua Helsingin kaupungin demokratiakokeiluihin?

– Tuntui innostavalta ja tosi hyvältä. Se oli uusi kokemus minulle.

Mikä kokeilussa oli parasta?

– Parasta oli, että maahanmuuttajalla on oikeus vaikuttaa ja osallistua. Minusta on tärkeintä, että voin tuntee itseni osaksi suomalaista elämää.

Mitä kehittäisit vielä?

– Maahanmuuttajat tuntevat itsensä ulkopuolisiksi, ja ehkä me tarvitsemme kutsuja omalla äidinkielellä. Kaikkea ei tarvitse kääntää. Oli kivaa, kun sain kirjeen kunta-vaaleista, ja siinä oli osa venäjäksi. Virallista kieltä on vaikeaa ymmärtää suomeksi. Tuntui siltä kuin joku odottaisi minua!

– Maahanmuuttajat tarvitsevat yhteisön tukea, ja *Cultura*-säätö vaikutti osallistumiseeni demokratiakokeiluun. Pelkään osallistua yksin, ja tarvitsen siihen ystäviä tai yhteisöä.

Mitä opit?

– Sain oivalluksen, että demokratia ei ole vain politiikkaa tai protestia. Venäjällä demokratia on tosi vaikea asia. Ymmärsin, että demokratia on tavallinen toimi ja tärkeä osa elämää. Opiskelin Vladivostokin yliopistossa filosofiaa ja tiedän monia asioita politiikasta, filosofiasta tai sosiologiasta, mutta demokratia ei ole tiede. Siinä täytyy osallistua oppiakseen kuten kielessä: jos en puhu, en osaa suomea.

NADEZHDA FOMINYKH

MITÄ?

Mitä Helsingissä kokeiltiin:

Helsingin venäläiskielisiä asukkaita aktivoitiin osallistumaan kaupungin osallistuvan budjetoinnin OmaStadin ideointiin, Pormestarin asukasiltaan, Uutta Itä-Helsinkiä -verkkotilaisuuksiin. Näitä kokeiluja edelsi heille suunnattu verkkokysely osallisuuden kokemuksista. Tämän lisäksi kaupunkiympäristön toimiala kokeili erilaisia tiedottamisen ja vuorovaikutuksen tapoja, joiden perusteella luotiin monistettava malli siitä, miten vieraskielisiä kaupunkilaisia voidaan parhaiten tavoittaa.

TAVOITE?

Mitä tavoiteltiin:

Kokeilussa haluttiin tiedottaa Helsingin venäjänkielisille asukkaille olemassaolevista suoran osallistumisen tavoista ja aktivoida heitä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen. Tavoitteena oli lisätä yhdenvertaista osallisuutta tavoilla, jotka ovat laajennettavissa koko maahan, mahdollisesti myös ulkomaille.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Kokeiluihin osallistui ainakin jollakin tavalla noin tuhat Helsingissä asuvaa venäjänkielistä asukasta. Hankkeen toteutti Helsingin kaupungin kanslian osallisuus- ja neuvontayksikkö sekä kaupunkiympäristön toimialan viestinnän osallisuus ja viestinnän kanavat -yksikkö, useita järjestöjä ja yksityisiä konsultointiyrityksiä. Helsingin pääyhteistyökumppanimme toimi Suomen venäjänkielisten asukkaiden kaksisuuntaista kotoutumista edistävä Cultura-säätiö.

TULOKSET

Kokeilun tulokset:

Kesällä 2020 venäjänkielisille asukkaille toteutettu kysely osallisuudesta toi 623 analysoitavaa vastausta Helsingissä asuvilta venäjänkielisiltä. Työpajoissa he jättivät yli 70 ideaa kaupungin osallistuvan budjetoinnin OmaStadin alustalle, joista noin 40 eteni yhteiskehittämisen vaiheeseen. Siinä auttoi eniten venäjänkielisten fasilitaattorien koulutus. Kaupunki sai runsaasti palautetta myös Pormestarin asukasilta - ja Uutta Itä-Helsinkiä -tilaisuuksista. Konkreettisia tuloksia ovat selkokielineen animaa-

tiovideo kaupunkilaisten mahdollisuuksista saada tietoa, osallistua ja vaikuttaa kaupungin suunnitteluun sekä kehitetty tarkistuslista asioista, jotka tulisi ottaa huomioon hankkeiden viestintää ja vuorovaikutusta järjestettäessä.

OPIT

Mitä opittiin:

Kielivähemmistölle on tarjottava konkreettisia osallistumismahdollisuuksia. Pelkää info- ja tiedotustilaisuudet eivät kiinnosta. Venäjänkieliset arvostavat enemmän tulla kutsutuksi kaikille kaupunkilaisille järjestettäviin tilaisuuksiin.

Pääkaupunkiseudun venäjänkielisiä kiinnostavat samankaltaiset osallistumisen teemat kuin kantasuomalaisiakin: vapaa-aika, nuoret ja lapset sekä ympäristö.

Culturan järjestämä fasilitaattorien koulutus lisäsi merkittävästi venäjänkielisten aktiivisuutta tehdä OmaStadin osallistuvan budjetoinnin ehdotuksia.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

Tietyn kieliryhmän osallisuuden aktivointipyrkimyksiin liittyvät tavoitteet tulisi artikuloida selkeästi ja pyrkiä liittämään laajempiin asiayhteyksiin. Maahanmuutto ja kotoutuminen, poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen osallisuuden tukeminen sekä polarisaation vastainen työ ovat keskeisiä teemoja, joiden ympärillä on käynnissä valtakunnallisia kehitysohjelmia. Kokeilut kannattaisi liittää ajatuksellisesti ja institutionaalisesti laajempiin yhteyksiinsä.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

Fasilitaattorikoulutus on toimiva tapa tukea erityisryhmien omatoimista osallistumista. Selkeää suomen kielen käyttöä osallisuustyössä tulee lisätä. Eri kieli- ja kulttuuriryhmiä lähestyttäessä kannattaa käyttää tuttuja ja omalla äidinkielellä toimivia organisaatioita, ”kulttuuri-tulkkeja”. Ne lisäävät osallistumista ja herättävät luottamusta. Kyselyt aktivoivat kohderyhmiä tutustumaan uusiin osallistumismahdollisuuksiin ja antavat pohjatietoa osallisuuden lähtökohdista.

[Hankkeen verkkosivu](#)

Suonenjoki, Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Tervo ja Vesanto: Robottipuhelut osallisuutta tukemassa

Sitra käynnisti ja rahoitti vuosien 2020 ja 2021 aikana kokeiluja, joissa kokeiltiin robottipuhelujen käyttöä kuntalaisten kuulemiseen eri puolilla Suomea sijaitsevissa kunnissa. Pohjois-Savossa robotti soitti kuuden kunnan kaikille täysikäisille, joilla on julkinen puhelinnumero. Se kysyi kuntalaisten mielipiteitä kotikunnan asioista oman kunnanjohtajan äänellä.

Robottipuhelukokeilut kunnissa -hankekokonaisuudessa kokeiltiin uudenalaista tapaa olla yhteydessä suoraan kuntalaisiin. Keväällä 2020 tehdyissä puheluissa tavoitteena oli kokeilla, miten robottipuhelut toimivat kunnan ja kuntalaisten yhteydenpidon välineenä koronan tuomissa poikkeusoloissa. Syksyn ja talven 2020–2021 aikana tehdyissä, niin sanotuissa osallisuuspuheluissa, taas haluttiin kääntää kunnallisen päätöksenteon totunnainen marssijärjestys pääläelleen ja antaa kuntalaisille mahdollisuus määrittää päätöksenteon agenda kuntaorganisaation sijaan. Robottipuhelua kokeiltiin Kuhmoisissa, Riihimäellä, Iissä, Suonenjoella, Keiteleellä, Pielavedellä, Rautalammilla, Tervossa ja Vesannolla.

Tässä artikkelissa keskitytään syksyllä ja talvella 2020 Suonenjoella, Keiteleellä, Pielavedellä, Rautalammilla, Tervossa ja

Vesannolla kokeiltuihin osallisuuspuheluihin. Pohjois-Savon kokeilun koordinaatiosta vastasi Kehitysyhtiö Savogrow. Artikkelin lopussa on myös yhteenveto Riihimäen robottipuheluista tehdyn auditoinnin päähuomioista. Osallisuuspuheluissa kuntalaiset pääsivät kertomaan laajemmin näkemyksiään arjestaan sekä kotikuntansa mahdollisista kehityskohteista.

Uuden etämenetelmän toivottiin toisaalta edistävän kuntalaisten osallistumista kunnan päätöksentekoon ja toimintoihin sekä toisaalta vahvistavan kunnan työntekijöiden ja luottamushenkilöiden valmiuksia ottaa kuntalaisten mielipiteet huomioon kunnan kehittämisessä. Robottipuhelujen toivottiin edistävän myös niiden kuntalaisten osallisuutta, jotka eivät ole kokeneet jo olemassa olevia kanavia mielekkäiksi.

Menetelmällä voidaan soittaa samanaikaisesti tuhansille ihmisille, samoin tulokset ovat saatavissa nopeasti.

Pohjois-Savon kunnissa tuttuja ja käytettyjä osallistamisen keinoja ovat olleet kuulemis- ja keskustelutilaisuudet, eri ryhmien neuvostot, sähköiset vaikuttamiskanavat, säännölliset järjestötapaamiset, kyläneuvostot ja kuntalaisillat. Tämän kokeilun pienemmissä kunnissa kuulemis- ja keskustelutilaisuuksissa on ollut usein varsin vähän osallistujia.

Kokeilussa robotti soitti kuuden kunnan asukkaille kahdesti: ensimmäinen soittokierros toteutettiin marraskuussa 2020 ja toinen soittokierros helmikuussa 2021. Robotin oli tarkoitus soittaa niille täysi-ikäisille, joilla on julkinen puhelinnumero. Alueen kunnissa asuu yhteensä 20 156 asukasta ja kaikki kunnat ovat alle 10 000 asukkaan kuntia.

Robotilla oli kunkin kunnan kunnanjohtajan ääni. Jokaiseen kysymykseen oli mahdollisuus jättää 10 minuutin vastaus. Robotin soitosta kuntalaisille tiedotettiin etukäteen.

1. soittokierroksella kaikkien kokeilupaikkakuntien kuntalaisilta kysyttiin samat kolme kysymystä:

- Mistä olet kunnassasi ylpeä?
- Mihinkin asioihin kunnan tulisi toiminnassaan satsata?
- Miten koit tämän automaattisen puhelun?

2. soittokierroksella jokainen kunta sai määrittää kaksi kysymystä itsenäisesti, mutta yksi kysymys oli yhteinen:

- Millaista arkesi x kunnassa on nyt ja millaista toivoisit sen olevan tulevaisuudessa?

Molemmilla soittokierroksilla kuntalaiselle varattiin viikko aikaa soittaa takaisin.

Kunnat kysyivät esimerkiksi kuntavies-tinnästä ja sen onnistuneisuudesta, tarpeesta lasten ja nuorten palveluiden kehittämiseksi, osallisuuden kokemuksista ja kunnan markkinoinnista ulospäin. Osa kunnista halusi syventää 1. soittokierroksella esille nousseita asioita.

Jos 2. soittokierroksella puheluun ei vastattu, robotti soitti uudelleen seuraavana päivänä. Jos vastaajaa ei tavoitettu, numeroon lähetettiin tekstiviesti, jossa kerrottiin lyhyesti, mistä soitossa oli kyse.

Kuuden kunnan hanketta koordinoi Kehitysyhtiö SavoGrow. Kuntien viranhaltijoista koottiin hankkeen projektitiimi, joka vastasi kokeilun toimenpiteistä kunnissa. Yhteistyökumppaneina toimivat On-Time-Research Solutions Oy (kokeilun tekniset ratkaisut), Aiwo Digital Oy (aineiston analysointi) ja Profinder Oy (numerotietokanta). Sitra toimi kokeilukokonaisuuden käynnistäjänä ja rahoittajana. Kokeilu käynnistyi syyskuussa 2020 ja päättyi huhtikuussa 2021.

Aktiivisimmat pienimmissä kunnissa

Robotti otti 1. soittokierroksella yhteyttä 11 615:een numeroon. Vastauksia antoi 2 274 kuntalaista eli 20 prosenttia niistä, joille robotti soitti.

Seuranneella 2. soittokierroksella robotti soitti 11 225:een numeroon. Tällä kierroksella 1 210 kuntalaista eli 11 prosenttia soiton saaneista antoi robotille vastauksia.

Asetettu tavoite, että puhelut tavoittaisivat 75 prosenttia alueen täysi-ikäisistä – vaikka eivät kertoisikaan näkemyksiään – ei täytynyt. Jälkikäteen arvioituna tavoite ei ollut realistisesti asetettu.

Osallistujamäärät olivat kuitenkin paljon suurempia kuin kokeilukunnissa tehdyissä kahdessa demokratiakyselyissä: ensimmäiseen kyselyyn 2019 vastasi 41 ja kokeilun päätteeksi 2021 uusittuun 109.

2. soittokierroksella kerättiin tietoja myös vastaajien iästä ja sukupuolesta. Tallentuneista viesteistä 52 prosenttia tuli yli 65-vuotiailta. Naisilta (832) viestejä tuli hieman enemmän kuin miehiltä (737).

Kokeilupaikkakunnista aktiivisimmin robotille vastattiin pienimmissä kunnissa Vesannolla, Keiteleellä ja Tervossa.

Muutama ongelma häytti vastaamista, esimerkiksi että puhelin soi lyhyen aikaa, tai vanhemmilla vastaajilla oli vaikeuksia löytää

puhelimestaan seuraavaan kysymykseen siirtävä #-painike. Moni jätti vastaamatta 09-alkuiseen puhelinnumeroon, koska mahdollisesti arveli soiton tulevan pääkaupunkiseudulta tai puhelinmyyjältä. Kunnista puolet ottikin 2. soittokierroksella käyttöön soitonsiirron kunnan numerosta. Robotti ei lopulta soittanut aivan kaikille täysikäisille (puhelinnumerolistaukset kattoivat noin 80 prosenttia alueen täysikäisistä), mutta saattoi soittaa joillekin sekä omaan että työpuhelimeen.

Puheluissa nousi esiin teemoja, joista vastaamisen ajankohtana puhuttiin paljon, kuten Keiteleellä teiden huono kunto. Rautalammilla nousivat esille nuorisotoimen resurssit. Jo aiemmin nuorisovaltuusto ja viranhaltijat ovat tuoneet tukitarpeen esille, mutta robottipuhelut antoivat siihen lisävahvistusta.

Robottipuheluihin vastaajat suhtautuivat pääosin neutraalisti tai myönteisesti. Negatiivisesti suhtautui vain viisi prosenttia, tosin useimmat lopettivat puhelun kesken tämän palautekysymyksen kohdalla.

Hankkeen ohjausryhmän mukaan kokeilu sai osakseen myös skeptisyyttä ja kritiikkiä. Kokeilun jälkeen uusitun demokratiakyselyn tulosten mukaan sähköisten kanavien käyttö koettiin suosituimmaksi vaikuttamistavaksi, toiselle sijalle nousi asioista puhuminen suoraan luottamushenkilölle. Robottipuhelut jäivät kuitenkin viimeiselle sijalle, kun vaihtoehtoja oli nimetty seitsemän. Tässä samassa kyselyssä vastaajista 78 prosenttia näki osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisen kunnassa tärkeänä tai erittäin tärkeänä.

Päättäjien ja viranhaltijoiden suhtautuminen kokeiluun oli melko kirjavaa niin kokeilukuntien välillä kuin niiden sisällä. Uuden etämenetelmän käyttöönotto osallisuuden edistäjänä koettiin hyvänä. Osassa kuntia puheluiden sisällön hyödyntäminen ja tekniset ongelmat arveluttivat.

Kokeilusta syntyneet vastaukset koostettiin yhteen, ja tuloksia on käsitelty ja niiden hyödyntäminen aloitettu kuntien johtoryh-

missä ja kuntien harkinnan mukaan kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa.

Kehitysyhtiö SavoGrow näkee robottipuhelukokeilun lähtölaukauksena kuuden kunnan yhteiselle osallisuustyölle. Annettuja vastauksia hyödynnetään muissakin alueen hankkeissa, esimerkiksi Mukana-osallisuus-hankkeessa ja aluemarkkinoinnissa. Myös kuntalaisten vastauksissaan antamiin heikkoihin signaaleihin paneudutaan.

Joillekin robottipuhelu ainoa tapa osallistua

Kokeilu opetti, että robottipuhelut ovat yksi varteenotettava, joskaan ei ongelmaton osallistumisen keino kunnallisessa demokratiassa.

Kuntalaisia on ainakin periaatteessa mahdollisuus tavoittaa suuri määrä samanlaisesti, myös nopeasti ja melko tasa-arvoisesti. Robottipuhelut soveltuivat hyvin pandemian aiheuttamiin poikkeusoloihin. Kehitysyhtiö SavoGrown arvion mukaan palvelun korkea hinta on esteenä työväliseen pidempiaikaiselle käytölle alle 10 000 asukkaan kunnissa.

Kokeiluun liittyi teknisiä ongelmia. Tulosten hyödynnettävyyttä heikentää se, että puhelualusta ei välttämättä litteroi kuntalaisten vastauksia puheesta aina ymmärrettävästi. Tulosten analysointi oli myös ajateltua työläämpää. Yksi hankkeen projektitiimissä esille nousut kysymys oli, olisivatko robottipuheluista saadut vastaukset paremmin hyödynnettävissä kyllä-/ei-kysymyksillä. Yksi jatkokehitysidea oli kyselyiden toteuttaminen puheluiden sijasta tekstiviestillä.

Kokeilu opetti myös, että uuden osallisuustyökalun käyttöönotto vaatii paljon etukäteistiedottamista.

Kaikilla kokeilupaikkakunnilla kuntalaiset suhtautuivat puheluihin etupäässä neutraalisti tai positiivisesti, mutta myös varauksellisesti suhtautuvia oli.

Robottipuhelut tavoittivat erityisen hyvin vanhempaa väestöä. Kokeilu antoi vaikutelman, että robottipuheluilla tavoitettiin

sellaisia kuntalaisia, joita ei ole aiemmin käytössä olevilla tavoilla tavoitettu. Puheluiden helppouden ja paikasta riippumattomuuden takia robottipuhelu voi olla joillekin kuntalaisille ainoa tapa osallistua kunnan päätöksentekoon.

Kokeilu syvensi etenkin projektitiimin ja hankkeen ohjausryhmän ymmärrystä osallisuustyöstä. Yksi huomio oli, että osa kokeilun alueen valtuutetuista ja viranhaltijoista suhtautuu yhä varauksellisesti osallisuuden edistämiseen. Tietoisuuden lisäämisessä katsotaan olevan yhä parantamisen varaa.

Kokeilukuntalaiset antoivat palautetta pitkälti ennalta odotetuista aiheista, josta voi päätellä myös, että pienten kuntien viranhaltijat ja luottamushenkilöt ovat melko hyvin perillä asukkaiden tunnoista.

Kuntiin suositellaan koulutusta osallisuudesta

Hanke suosittelee helppokäyttöisten etämenetelmien hyödyntämistä yhtenä keinona osallistua etenkin maaseutukunnissa ja kunnissa, joissa etäisyydet ovat pitkiä.

Uusille kunnanvaltuutetuille ja viranhaltijoille on hyvä antaa koulutusta osallisuuden merkityksestä kunnallisdemokratiassa. Kehitysyhtiö SavoGrown tavoitteena on jatkaa työtä muiden muassa kouluttamalla uusia luottamushenkilöitä. Tämä toteutunee jo syksyllä 2021.

Osallisuuden tulee olla osa kaikkia kunnan toimintoja, ei vain erillinen osa-alue. Kun kunta rekrytoi viranhaltijoita kunnan eri toimialoilla, jo valintakriteereissä voisi suoremmin edellyttää perustason osaamista demokratiasta, hyvästä hallinnosta ja kansalaisten osallisuudesta.

Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet tulisi sisällyttää kiinteäksi osaksi kaikkea kunnan osallisuustyötä. Osallistumisella ei ole arvoa, jos se ei tarkoita aitoa mahdollisuutta vaikuttaa asioihin.

ETILIS?

Miltä se tuntui?

Robotti soitti marraskuussa 2020 ja helmikuussa 2021 myös tervolaiselle eläkeläiselle Marjatta Weckströmille. Vastauksia hän pääsi antamaan vain toisella soittokierroksella, koska ensimmäisellä kierroksella robotin soitto loppui ennen kuin hän ehti vastaamaan puheluun, eikä takaisinsoitto onnistunut.

Miltä tuntui osallistua robottipuhelukokeiluun?

– Minusta tuntui hyvältä. Siinä pystyi antamaan järkevään kysymykseen suhteellisen järkevän vastauksen siitä, mikä mieltä painaa.

Mikä siinä oli parasta?

– Meistä jokainen, joka puhelun sai, tunsin, että hänet oli huomioitu. Ei mene muuta työtä tekevien aika jokaiselle soittamiseen, vaan robotti tekee sen heidän puolestaan. Saattaa olla, että kun soitetaan paljon puheluja, huomataan, että jokainen kunta on vähän erilainen, mutta jotkin asiat ovat yhteisiä.

Mitä kehittäisit vielä?

– Kun robotti soittaa, hälytyksen pitäisi soida kauemmin, että ehtii vastaamaan. Se soi ehkä neljä, viisi kertaa ja loppui. Toisella soittokierroksella ehdin, kun pidin oikein kiirettä. Vanhemmat ihmiset eivät mitenkään kerkeä vastaamaan nopeasti. Molemmille, minulle ja miehelleni, kävi niin, ja moni muu on kertonut saman.

– Kaikissa asioissa kehittäisin yhteisöllisyyttä. Ei odoteta kaikkea valmiina ja ajatella, että ”kylläpäähän kunta hoitaa”.

Mitä opit?

– Meidät kaikki huomioitiin – että olen olemassa tässä kunnassa. Ei ole huono asia, että näitä puheluita soitetaan jatkossakin. Se auttaa kuntien päättäjiä tietämään, mitä ihmiset toivovat.

MARJATTA WECKSTRÖM

POHJOIS-SAVO

38

SITRAN SELVITYKSIÄ 189 – MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

MITÄ?

Mitä Pohjois-Savossa kokeiltiin:

Kokeilussa robotti soitti ja kysyi kuuden pohjoissavolaisen kunnan täysi-ikäisiltä asukkailta heidän mielipiteitään oman kotikunnan asioista kahdella eri soittokierroksella. Automatisoitu robottipuhelu soitettiin kuntalaiselle, jolla on julkinen puhelinnumero. Robotilla oli oman kunnanjohtajan ääni.

TAVOITTE?

Mitä tavoiteltiin:

Tavoitteena oli tukea kuntademokratiaa ja edistää kuntalaisten osallistumista päätöksentekoon uudella työkalulla. Tarkoituksena oli lisäksi kasvattaa kuntalaisten, luottamushenkilöiden ja kuntatyöntekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vahvistaa tiedolla johtamista kuntapäätöksenteossa. Kuntalaisten toivottiin saavan myönteisiä kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja lisää luottamusta omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Kokeiluun osallistui Pohjois-Savosta Kehitysyhtiö Savo-Grown kuusi jäsenkuntaa: Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Suonenjoki, Tervo ja Vesanto. Kehitysyhtiö koordinoi kokeilua. Projektitiimi koostui mukana olleiden kuntien viranhaltijoista. 1. soittokierroksella 2274 kuntalaista antoi robotille vastauksia, 2. soittokierroksella 1210. Yhteistyökumppaneita olivat On-Time-Research Solutions Oy, Aiwo Digital Oy ja Profinder Oy.

TULOKSET

Kokeilun tulokset:

Kuntalaiset antoivat yhteensä 3484 analysoitavaa vastausta. Osallistujat suhtautuivat robottipuheluihin pääosin neutraalisti tai myönteisesti. Aktiivisimmin robotin kysymyksiin vastattiin pienimmissä kunnissa Vesannolla, Keiteleellä ja Tervossa. Puheluilla tavoitettiin erityisen hyvin vanhempaa väestöä ja sellaisia kuntalaisia, joita ei ole tavoitettu jo olemassa olevilla osallistumisen keinoilla.

OPIT

Mitä opittiin:

Robottipuheluissa on hyvät puolensa, mutta myös tekniset hankaluutensa. Puhelualusta ei aina litteroi puhekieltä täysin ymmärrettävästi, ja tulosten analysointi voi olla työlästä. Osa luottamusmiehistä ja kuntien viranhaltijoista suhtautuu yhä varauksellisesti osallisuuden edistämiseen, jopa niin, että osa kyseenalaistaa, tarvitaanko siihen uusia työvälineitä ja toimintamalleja.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

- Robottipuheluilla tavoitettiin erityisen hyvin vanhempaa väestöä.
- Vaikuttaa siltä, että robottipuheluilla tavoitettiin sellaisia kuntalaisia, joita ei ole jo olemassa olevilla osallistumisväylillä tavoitettu.
- Robottipuheluiden helppous ja paikkaan sitoutumattomuus voivat tehdä niistä joillekin kuntalaisille ainoan mahdollisen väylän osallistua kunnan päätöksentekoon.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

Helppokäyttöisiä etämenetelmiä voidaan hyödyntää yhtenä osallisuuden keinona etenkin pitkien etäisyyksien kunnissa. Uusille kunnanvaltuutetuille ja viranhaltijoille suositellaan koulutusta osallisuuden merkityksestä kuntademokratiassa. Perustason osaaminen hyvässä hallinnossa ja kansalaisten osallistumisessa voitaisiin tuoda suuremmin valintakriteereihin, kun virkamiehiä rekrytoidaan. Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet tulisi sisällyttää kiinteäksi osaksi kunnan kaikkea osallisuustyötä.

[Hankkeen verkkosivu](#)

Riihimäen osallisuuspuhelujen auditoinnin keskeisiä havaintoja

Osallisuuspuhelukokeilujen toivottiin lisäävän ymmärrystä prosessissa käytettyjen teknologioiden tämänhetkisestä kyvykkyydestä vastata osallisuuspuheluhankkeen tarpeisiin. Kiinnostuksen kohteina olivat erityisesti robottipuheluteknologian kyky kerätä tietoa mainittuun käyttöön, litterointiteknologian kyky kääntää puhutut vastaukset tekstimuotoon sekä luonnollista kieltä käsittelevän tekoälyteknologian kyky analysoida kerättyä tietoa erityisesti suomen kielellä. Tämä artikkeli käsittelee Riihimäen osallisuuspuhelujen auditoinnin keskeisiä havaintoja eli vastasivatko osallisuuspuheluiden nykyiset toiminnot ja niihin liittyvät tulokset kokeilun odotuksia ja suunnitelmia.

Riihimäen osallisuuspuheluhankkeessa päätettiin litteroida audiomuotoiset vastaukset tekstimuotoon myös ihmisen toimesta, jotta automaattisen litterointiteknologian soveltuvuutta voitaisiin arvioida. Luonnollisen kielen analyysikyvykkyyden arvioimisen tueksi Riihimäki käytti saman aineiston analysointiin kahta eri analyysitoimittajaa.

Mistä puhutaan, kun puhutaan demokratiasta ja osallisuudesta?

Osallisuuspuheluhankkeen keskiössä oli kokeilla uutta tapaa vahvistaa kuntademokratiaa. Demokratian perusajatuksena on, että kansan joukosta nouseva hallintovalta toteuttaa kansan tahtoa. Demokratia ei kuitenkaan ole yksiselitteinen termi, vaan kansanvalta voi saada monenlaisia muotoja.

Suora demokratia on demokratian muoto, jossa kaikilla kansalaisilla on yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. *Enemmistöääntö* puolestaan suosii vaihtoehtoja, joilla on enemmistön

tuki. Demokratiaan kuitenkin kuuluu olennaisesti *vähemmistöjen näkökulmien ja tarpeiden* ymmärtäminen sekä marginaalisemmat signaalit demokraattisen prosessin uusina syöteinä.

Osallisuuspuhelukokeilussa ei suoraan määriteltä, millaista demokratiaa kokeillulla mallilla pyritään vahvistamaan - haetaanko enemmistön mielipiteitä vai pyritäänkö tavoittamaan mielipiteiden kirjoa. Tämän määrittelyn puute oli yksi keskeisistä aiheista, joita tarkasteltiin osallisuuspuheluhankkeen auditoinnissa.

Osallisuuspuhelukokeilun auditoinnin tavoitteena oli tarkastella koko prosessia sekä ihmisten tekemän työn että käytettyjen teknologioiden osalta, jotta voidaan arvioida prosessin ja siinä käytettyjen teknologioiden kykyä parantaa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia demokraattiseen päätöksentekoon. On olennaisen tärkeää varmistua, että teknologia toimii ainoastaan mahdollistajana, eikä vääristä kansalaisten mielipiteitä ja niiden kirjoa tai muilla tavoin luo epäoikeudenmukaisia tai epätasa-arvoisia puitteita demokratian toteutumiseksi.

Auditoinnin tavoitteet asetettiin yhteistyössä Riihimäen ja Sitran kanssa. Projektin alussa järjestetyssä työpajassa eräs osallistuja totesi: "Kukaan ei tiedä, ovatko tulokset luotettavia." Osallisuuspuheluprosessi koostuu polveilevasta ketjusta, jossa kuntalaisten lähettämät viestit kulkevat ja välittyvät toimijalta, organisaatiolta ja teknologialta toiselle - päätyen lopulta tuloksiksi kuntademokratian käyttöön.

Prosessin kukin toimija väistämättä hahmottaa asioita omasta näkökulmastaan, oman toimintansa määrittämin linssein, jolloin kokonaisuudesta voi olla vaikea saada kuvaa. Miten tulos oikeastaan on syntynyt?

Mitä se todella kertoo? Entä miten sitä tulisi käyttää? Auditoinnilla pyritään tuottamaan parempaa ymmärrystä kokonaisuudesta ja kokeillun osallisuuspuhelumallin käyttökelpoisuudesta.

Keskeisiä havaintoja auditoinnin tuloksista

Osallisuuspuheluprosessi koostuu polveilevasta ketjusta. Prosessissa kuntalaisten lähettämät viestit kulkevat, välittyvät ja tulkautuvat toimijalta, organisaatiolta ja teknologialta toiselle - päätyen lopulta tuloksiksi kuntademokratian käyttöön. Ketjun solmukohdissa tapahtuu ”käännöstyötä”, jossa edellinen toimija antaa syötteen seuraavalle, joka tulkitsee sen omasta näkökulmastaan käsin, oman toimintansa ja käyttämänsä teknologian määrittämänä.

Tällaista monipaikkaista tiedonmuodostusta ja sen koherenssia voi olla kokonaisuutena vaikea hallita. Haastetta korostaa entistään tekemisen ja käytettyjen teknologioiden suhteellisen kokeellinen luonne, joka väistämättä tarkoittaa yhteisen ymmärryksen ja jaettujen käytäntöjen puutteita.

Ihmistyöllä on prosessissa merkittävä rooli. Ihmistyön keskeisyys saattaa tuntua yllättävältä, jos ajattelee käytetyn teknologian lupausta automaatiosta. Toki ihmistyö paikantuu hyvin eri tavoin ja toteuttaa eri funktioita kuin sellaisessa prosessissa, jossa ei käytetä teknologian tuomaa automaatiota.

Osallisuuspuheluprosessissa ihmistyötä tarvitaan monessa kohtaa niin teknologia-kumppaneiden kuin tilaajan prosesseissa mm. tavoitteiden asetantaan, prosessin suunnitteluun, valvontaan, tulosten tulkinnaan, käytännön johtopäätösten tuottamiseen sekä lukuisiin muihin valintoihin, täsmennyksiin ja korjauksiin matkan varrella.

Kun ihmistyötä poistetaan prosessin automatisoiduista vaiheista, nousee entistä korostuneempia vaatimuksia näiden vaiheiden huolelliselle suunnittelulle sekä kysymyksiä näiden vaiheiden seurattavuudesta ja läpinäkyvyydestä.

Prosessissa tuetaan erilaisia demokratiakäsityksiä. Demokratia ei ole yksiselitteinen käsite, kansanvalta saa monenlaisia muotoja. Osallisuuspuheluprosessin käytännöt, toimenpiteet ja välineet tuottavat tai palvelevat erilaisia demokratiakäsityksiä tai demokratian eri aspekteja. Prosessin demokratiakäsitystä ei pidä automaattisesti olettaa jaetuksi. Prosessissa käytettyjen teknologioiden ei myöskään voi olettaa neutraalisti ja tasapuolisesti tukevan demokratian eri aspektien toteutumista.

Edellä on kuvattu, miten osallisuuspuheluprosessi on useiden toimijoiden ja välineiden ketju, jossa merkitykset syntyvät, välittyvät ja tulkkiutuvat. Esimerkiksi osallisuuspuhelukokeilun tavoitteeksi on esitetty osallistavan ja kuntalaislähtöisen kanavan tarjoaminen. Uuden kanavan on tarkoitus monipuolistaa demokraattiseen prosessiin nousevia signaaleja. Samalla kuitenkin voidaan havaita, että prosessissa tulostenmuodostus tapahtuu joko vahvimpien signaalien (enemmistön) määrittämänä tai tavalla, jossa ei tiedetä, mihin marginaalisemmista signaaleista uskalletaan tarttua.

Keskeinen auditoinnin johtopäätös koskeekin sitä, että niitä demokratian aspekteja, joita mallin toivotaan vahvistavan, tulee selkeämmin nimetä ja määrätietoisemmin vaalia läpi prosessin, jotta tiedonmuodostuksen ketjussa syntyy tarkoitukseen sopivaa materiaalia. Ylipäätään tulosten käyttöä ja tehokkaan käytön edellytyksiä tulee suunnitella alussa huomattavan tarkasti, jotta prosessia voidaan johtaa tuottamaan tarkoituksenmukaisia lopputuloksia. Tarkka tavoitteenasetanta myös helpottaa tavoitteen toteutumisen seuranta.

Toimijat odottavat ja käsittelevät tuloksia määrällisesti edustavina. Jos tavoiteltavien tulosten muotoa ja käyttöä ei ole ennalta tarkkaan määritelty, päädytään helposti olettamaan, että tulokset ovat määrällisesti edustavia tietyn kohderyhmän kohdalla.

Määrällisesti edustavia tuloksia pidetään legitimeinä, ja kokeellinen prosessi entisestään korostaa tarvetta tulosten legitimiydelle. Määrällinen tarkastelu helpottaa myös priorisointipäätöksiä. Riihimäellä toteutettua kokeilua tarkasteltaessa on kuitenkin epäselvää, missä määrin prosessissa syntyneitä tuloksia voi pitää määrällisesti edustavina, sillä valikoituneen kohderyhmän (soittolista), otannan (vastatut puhelut) ja aineiston (analyysiä varten valikoituneet vastaukset) muodostaminen tapahtui prosessissa hyvin epäsystemaattisesti ja tavalla, jossa menetettiin tarkka käsitys aineiston rakenteesta ja näin edustavuudesta.

Tämän jälkeen edustavuutta ei voitu myöskään huomioida analyysissä. On lopulta mahdoton sanoa, mikä tarkemmin ottaen on se sosiodemografinen ryhmä riihimäkeläisiä, joita tulos edustaa.

Konelitterointiin liittyy selviä riskejä.

Virheellisesti litteroitu aineisto saattaa johtaa kuntalaisten vääristyneiden mielipiteiden käyttöön. Riihimäen oman arvion mukaan koneellinen litterointi onnistuu noin 50 %:ssa tapauksista hyvin, 25 %:ssa tapauksista litteroinnissa on virheitä ja 25 %:ssa tapauksista litteroinnissa on merkittäviä virheitä, jolloin viestin merkitys muuttuu olennaisesti.

Tämä virhealttius ei kuitenkaan välttämättä ole tekoälypohjaiselle analyysille niin suuri ongelma, kuin äkkiseltään saattaisi ajatella, jos analyysi perustuu yksittäisten sanojen tai sanaliittojen tunnistamiseen ja luokitteluun. Konelitterointiin liittyvä riski alkaa kuitenkin hahmottua, kun tarkastellaan tiedonmuodostuksen prosessia ja käytäntöjä ihmis- ja konetulkintojen monipaikkaisena kokonaisuutena: kyseessä on ongelma pikemminkin ihmisen kuin koneen tekemän analyysin kannalta. Ihmisen suorittama analyysi ja siihen liittyvät tulkinnan tarkistukset on auditoinnissa todettu tärkeämmäksi osaksi kokonaisuutta, kuin automaation lupaus ehkä antaa ymmärtää.

Tämä havaittiin mm. siinä, miten osa tuloksista koettiin Riihimäellä liian geneeri-

siksi tai hajanaisiksi ja niihin toivottiin täsmennystä, sekä siinä, miten Riihimäellä on päädytty tekemään omia lisäanalyyskejä aineistosta, jotta kyetään tuottamaan mahdollisimman konkreettisia toimenpideehdotuksia. Prosessin aikana aineistoa on siis tarpeellista tarkastella tarkemmalla, vivah-teikkaammalla ja myös holistisemmalla tasolla, kuin millä tekoälypohjainen analyysi operoi.

Ihmisiä operoi lauseen, lauseidenvälisen ja muutenkin kontekstuaalisen merkityksen tasolla; käytetty koneäly taas operoi yksittäisten sanojen tai sanaliittojen merkitysten tasolla. Tämä myös selittää, miksi analyysitoimittajat pitävät vääristyneitä konelitteraatioita melko vähäisenä riskinä.

Tätä voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä: Riihimäen osallisuuspuhelun aineistoista löytyy lauseke, joka ihmisen litteroimana on ”alkää lopettako lähikouluja” ja automaattisesti litteroituna ”lopeta lähikoulu”. Tekoälyalgoritmikka tunnistaa molempien lausekkeiden kuuluvan aiheiden ”lähikoulu” ja ”lopettaminen” piiriin.

Sen sijaan ihmisen tarkastelussa korostuu lauseen merkitys, joka litteroitui tässä päinvastaiseksi. Riihimäellä tähän liittyvä vääristymän riski ei toteutunut, koska aineisto litteroitiin myös käsin, ja jatkovaiheissa käytettiin täsmällisempää käsin litteroitua aineistoa. Tämä on kuitenkin jatkoa ajatellen erityisen merkittävä riski, sillä osallisuuspuheluhankkeen kaltaisen prosessin kustannustehokas toistettavuus riippuu pitkälti automatisoinnin mahdollisesta asteesta. Tämänhetkinen suomen kielen konelitteroinnin virhealttius alentaa automatisointipotentiaalia merkittävästi.

Käyttökelpoiset tulokset sisältävät määrällistä tietoa ja laadullista ymmärrystä. Riihimäen kokeilussa mukana olleet analyysitoimittajat tuottivat keskenään hyvin erimuotoisia tuotoksia, joiden koettiin täydentävän toisiaan.

Toisen analyysitoimittajan tulokset koettiin Riihimäellä alkuun niin ylätasoisiksi ja yllätyksettömiksi, etteivät ne lisänneet

kaupungin edustajien ymmärrystä tai autta-
neet konkreettisessa päätöksenteossa. Niitä
oli tarpeen täsmentää. Kyseisen toimittajan
tulokset oli kuitenkin tuotettu helposti
omaksuttavaan muotoon, jossa tärkeimmät
teemat oli tuotu selkeästi esiin.

Toisen analyysitoimittajan tuotoksista
koettiin analyysin puuttuvan kokonaan, tai
sen nähtiin olevan niin alustavalla aineiston
ryhmittelyn tasolla, että tuotoksiin oli vaikea
tarttua nostojen ja toimenpiteiden näkökul-
masta. Aineisto koettiin kiinnostavaksi
yksityiskohtaisemman analyysin toteuttami-
seen, mutta analyysi edellytti merkittävää
työ- ja osaamisanostusta Riihimäen taholta.

Toimittajien tuotoksia vertaillen eräs
Riihimäen kunnan haastateltu totesi: ”Toi-
sesta saa kokonaiskuvan, mutta ei tarkkuutta;
toisesta saa tarkkuutta, mutta ei kokonaisku-
vaa”. Analyysitoimittajien tuotosten muo-
dolla siis nähtiin omat vahvuutensa ja heik-
koutensa, ja käytännössä niiden tuotoksia
käytettiin Riihimäellä ristiin käyttökelpoi-
sempien tulosten muodostamiseksi. Analyysitoimittajien tuotosten erimuotoisuus
vaikautti tulosten sisällöllistä vertailua, joka
oli yksi kokeilun taustalla olleista ajatuksista.

Lähde: Riihimäen osallisuusprosessin
auditointi. Raportti 30.4.2021.

TAMPERE & TUUSULA

43
SITRAN SELVITYKSIÄ 189 – MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

Tampere ja Tuusula: Osallistuvalla rahoituksella uusia osallistumisen muotoja

Tampereen kaupunki ja Tuusulan kunta kokeilivat joukkorahoitusmallia, jonka tuloksena asukkaat ja yhteisöt saivat rahoitusta yhdeksälle kampanjalle yhteensä noin 55 000 euroa. Kokeilun jälkeen Tuusula päätti jatkaa hybridirahoitusta vuoden 2021 loppuun.

Hanke oli Tampereen ja Tuusulan yhteisprojekti. Yhteistyökumppanina toimi joukkorahoituspalvelusta ylläpitävä Yhteisörahoituspalvelu Mesenaatti.me Oy.

Niin pirkanmaalainen Tampereen kaupunki kuin uusmaalainen Tuusulan kunta ovat pormestarin johtamia. Tampereella on asukkaita noin 240 000 ja Tuusulassa noin 39 000.

Joukkorahoitus on maailmalla vakiintunut rahoitusmuoto, jossa ihmiset osallistuvat yhdessä heille tärkeän hankkeen rahoitukseen. Tampereella ja Tuusulassa kokeiltiin joukkorahoitukseen pohjautuvaa osallistuvan rahoituksen mallia, jossa kunta osallistuu yhtenä rahoittajana muiden joukossa asukkaiden, yhteisöjen ja yhdistysten käynnistämiin joukkorahoituskampanjoihin. Malliin on haettu inspiraatiota Lontoon joukkorahoitusmallista ([Civic Crowdfunding Programme](#)).

Tavoitteena oli kokeilla mallia, jossa asukkaat ja yhteisöt ottivat aktiivista roolia oman elinympäristön kehittämisessä. Mallin haluttiin tukevan sellaisia toimijoita ja toimintaa, jotka usein jäävät kunnan tuki-

muotojen ulkopuolelle. Samalla kuntalaiset voivat saada uusia keinoja tukea ja edistää itselleen merkityksellisiä asioita.

Lähtökohtana oli malli, joka on skaalattavissa ja sovellettavissa erikokoisissa kunnissa.

Tampereella oli jo kokemusta kaupungin rahoituksen ja joukkorahoituksen yhdistävästä Pormestarin joukkorahoituskokeilusta vuodelta 2019. Tämä malli otettiin kokeilun pohjaksi. Myös Tuusulassa oli kokeiltu jo useampana vuonna osallistuvaa budjetointia, jossa kuntalaiset saavat ehdottaa ja äänestää lähiympäristössään kehitettäviä kohteita.

Tuusulassa hybridirahoitukseksi nimetyn mallin kokeilu aloitettiin keväällä 2020.

Tampereen Mun Tampere -joukkorahoitus starttasi syksyllä 2020.

Malli koostui hakuvaiheesta, mukaan otettavien kampanjoiden valinnasta, kampanjointivaiheesta ja avustusten maksusta rahoituksen keränneille hankkeille sekä niiden seurannasta. Tuusula teki yhteistyötä myös tavoitellun rahoituksen kokoon saaneiden kampanjoiden toteutuksessa.

Tampere ja Tuusula määrittelivät ennakoon avustuksen hakijoita koskevat kriteerit

ja ehdot. Teemoja ei rajattu, mutta asukkaita ja yhteisöjä kannustettiin ideoimaan yhteisöllisyyttä vahvistavia hankkeita. Tuusulassa ideat saivat olla jo osallistuvaan budjetointiin tarjottuja sekä uusia ideoita.

Tampereella ja Tuusulassa joukkorahoitusta haki yhteensä 24 kampanja-idea.

Jos ehdot täyttyivät, hakija voitiin ottaa mukaan joukkorahoituskierroksille. Mukaan valitut asukas- ja yhdistystoimijat loivat kampanjansa Mesenaatti.me-alustalle ja tekivät itse kampanjansa.

Tampere lupasi rahoittaa kampanjoita 40 prosentin osuudella kampanjan minimitalvoitteesta tai korkeintaan 5 000 eurolla, mikäli kampanja kerää loput 60 prosenttia joukkorahoituksella. Joukkorahoitusosuuden keräämiselle annettiin määräaika. Tampere varasi kampanjoihin 30 000 euroa.

Tuusula lupasi rahoittaa kampanjoita 30 prosentin osuudella, jota pystyi kasvattamaan 40 prosenttiin, jos hanke onnistui keräämään yli sata peukutusta Mesenaatti.me-alustalla. Kunnan avustuksen yläraja oli 4 000 euroa hanketta kohti. Tuusula varasi kampanjoihin 20 000 euroa.

Tampereen kaupunki vastasi hankkeen yleisestä koordinoinnista ja hankekumppaneiden välisestä yhteistyöstä. Mukana hankkeen ydintiimin lisäksi olivat eri yksiköiden asiantuntijoista koottu työryhmä sekä Osallistumisen digitaaliset alustat -ohjausryhmä. Tuusulalla oli oma hanketiiminsä.

Sekä Tampere että Tuusula pitivät tärkeänä tukea joukkorahoituskampanjaan mukaan aikovia ennen hakuvaihetta, sen aikana sekä sparrata kampanja-aikana.

Kokeilu käynnistyi huhtikuussa 2020 ja päättyi huhtikuussa 2021.

”Tampereella joukkorahoituksen kokeilut ovat osoittaneet, että malli voisi olla hyvä lisä kaupungin avustustoiminnan kokonaisuuteen.”

Yhdeksän kampanjaa pääsi maaliin

Tampere valitsi jatkoon hakijoista 13 kampanjaa, Tuusula neljä.

Kaikista mukaan valituista yhdeksän kampanjaa onnistui keräämään vaaditun rahoituksen hankkeelleen määräajassa, Tampereella seitsemän ja Tuusulassa kaksi. Nämä hankkeet saivat kunnan avustuksen.

Tampereen seitsemän kampanjaa keräsivät rahoitusta yhteensä 46 390 euroa, josta joukkorahoituksen osuus oli 30 190 euroa ja kaupungin avustusta 16 200 euroa. Kampanjoihin osallistui 211 rahoittajaa.

Mun Tampere -joukkorahoituksen yksittäinen suurin kampanja oli Rientolan Setlementti ry:n Pelasta Rientolan navetta -hanke, jossa remontoitiin navetan entisestä lantalasta liikuntatila. Projekti keräsi yhteensä 13 900 euroa, josta 4 000 euroa tuli kaupungilta.

Tuusulan kaksi kampanjaa keräsivät yhteensä 8 210 euroa, josta joukkorahoituksella 5 610 euroa ja 2 600 euroa kunnan avustuksena. Rahoittajia oli 69.

Toinen kampanjoista onnistui nostamaan kunnan avustusprosenttia 30:stä 40:een saatuaan yli sata peukutusta. Sillä toteutui asukasyhdistyksen toive hankkia palloilukentän laidalle ulkoilukuntolaitteet sekä leikkipuistoon piknikryhmä ja frisbeegolf-kori. Kampanja keräsi 6 200 euroa, josta kunnan osuus oli 2 000 euroa. Kunta teki välinehankinnat ja asennukset, ja niistä laskutettiin suoraan kuntaa.

Tampereella joukkorahoituksen kokeilut ovat osoittaneet, että malli voisi olla hyvä lisä kaupungin avustustoiminnan kokonaisuuteen. Tampereen

kaupungin johtoryhmässä päätettiin keväällä 2021, että joukkorahoitusmallin kehittämistä jatketaan ja siitä halutaan pysyvämpi menetelmä osaksi kaupungin avustustoiminnan kokonaisuutta. Mallin jatkoa suunnitellaan tarkemmin ensi syksynä osana uutta osallisuustiimiä. Tuusula päätti jo jatkaa hybridirahoitusta vuoden 2021 loppuun, mutta niin, että kunnalle ei koituisi

toteutettavista hankkeista käyttömenoja. Mahdollisesta jatkosta se päättää erikseen.

Kampanjat voimauttavat yhteisöjä

Tampereella pistettiin myönteisesti merkille, että osa tamperelaisista yhdistyksistä oli mukana jo Pormestarin ensimmäisessä joukkorahoituskokeilussa. Se osoitti, että aiempaa rahoitusmuodon kokeilua oli pidetty toimivana ja sitä haluttiin hyödyntää uudestaan.

Tuusulassa kokeiluun lähti myös yksi yrittäjä, mutta kampanja ei onnistunut keräämään rahoitusta. Tampereella taas kriteerit estivät yrittäjätoimijan mukaanoton. Malli voisi olla kiinnostava yritysten näkökulmasta, ja tulevaisuudessa voisikin selvittää mallin toimivuutta yritysten kampanjoissa ja myös kehittää sitä siihen suuntaan.

Yhtenä tavoitteena oli luoda kuntalaisille uusia tapoja osallistua ja edistää yhteisöille merkityksellisiä asioita. Toistaiseksi kunnilla on vähemmän keinoja tukea niin sanotun neljännen sektorin toimintaa eli kansalaisten organisoimaa toimintaa. Kokeilun hakuihin osallistui 10 neljännen sektorin työryhmää, josta kahdeksan valittiin kokeiluun. Näistä neljä onnistui keräämään rahoituksen.

Kokeilu onnistui ainakin osin tavoittamaan neljännen sektorin yhteisöjä. Se tarjosi myös erilaisia tekemisen rooleja, esimerkiksi ideoita, peukuttaa, markkinoida tai rahoittaa.

Osalle kampanjantekijöistä pienkeräys osoittautui mieluisammaksi vaihtoehdoksi kuin vastikkeellinen joukkorahoitus, jossa kampanjantekijä tarjoaa jonkin vastikkeen

rahoitusta vastaan. Vastikkeet herättivät kampanjantekijöille paljon kysymyksiä. Kampanjoista neljä toteutettiin pienkeräyksinä.

Tuusulan kaikissa neljässä kampanjassa oli mukana myös paikallispoliitikkoja toisin kuin Tampereella. Paikallisten poliitikkojen mukanaolo ei kuitenkaan leimannut kampanjoita poliittisiksi. Asukkaat pitivät tärkeänä, että kampanjat saivat alkunsa asukailta.

Tuusulassa esille nousi kritiikkiä siitä, että kokeilussa kunnan saattoi nähdä siirtävän puistojen ylläpidon velvoitettaan kuntalaisille. Tämä tulee ottaa huomioon mallia kehitettäessä ja vakiinnutettaessa.

Kampanjantekijät kokivat joukkorahoituksen jopa yhteisöjä voimauttavaksi välineeksi, kun huomattiin, miten monia kampanjat saivat mukaan tekemään asioita yhdessä. Helmikuussa 2021 pidetyssä arviointitilaisuudessa osallistujat korostivat juuri yhteisöllisyyttä.

Koronapandemia vaikutti muiden muassa siihen, että kokeilu ei tavoittanut heikommassa asemassa olevia. Esimerkiksi Tuusulan lupaamasta räätälöidystä tuesta huolimatta yhtään erityisryhmien toteuttamaa kampanjaa ei käynnistynyt.

Jos kunta haluaa rohkaista asukkaita osallistumaan joukkorahoitukseen, viestintä on erittäin olennaista. Sekä rahoituksen hakijoille että mahdollisille rahoittajille on kerrottava selkeästi, mistä joukkorahoituksessa on kyse, ja mitä kampanjan tekeminen ja rahoittaminen merkitsevät.

Tärkeä oppi oli myös se, että joukkorahoituskampanjan toteuttaminen ei välttämättä sovi kaikille. Se edellyttää tekijältään sekä sitoutumista että aktiivista markkinointityötä.

Joukkorahoituskampanja edellyttää tekijältään sitoutumista ja aktiivista markkinointia.

Keitä tuetaan ja mitä tuetaan?

Mikäli joukkorahoitukseen perustuva osallistuvan rahoituksen malli leviää kuntiin, tämä kokeilu suosittelee, että syntyviä malleja ja vaikutuksia seurataan valtakunnallisesti. Mallia kokeilevien ja siitä kiinnostuneiden kuntien kannattaa jatkaa yhteistyötä ja toimia toistensa vertaistukena.

Kun mietitään mallin soveltamista, on tärkeä pohtia, minkälaisia toimijoita ja minkälaista toimintaa mallilla halutaan erityisesti tukea. Muita kysymyksiä ovat: miten malli suhtautuu jo kunnan käyttämiin avustusmuotoihin, mitä kunnassa jo tehdään, ja millä tavalla malli täydentää

nykyistä kansalaistoiminnan tuen kokonaisuutta?

Pienkeräys tarjoaa mahdollisuuksia erityisesti löyhemmin organisoituneille ryhmille. Pienkeräyksellä toteutuneita hankkeita olisi hyvä koota yhteen, jolloin oppeja ja hyviä käytäntöjä voitaisiin jakaa siitäkkin.

Joukkorahoitukseen perustuva osallistuva rahoitus ei ole alustariippuvainen toimintamalli. Jotta kunnat pystyvät soveltamaan mallia ja valitsemaan itselleen parhaiten soveltuvan ratkaisun, vaihtoehtoja erilaisten alustojen ja työkalujen hyödyntämiselle olisi hyvä selvittää.

ETILIS?

Miltä se tuntui?

Projektityöntekijä Eija Mäkinen toteutti yhdessä erillisen toimikunnan kanssa tamperelaisen Rientolan Setlementti ry:n joukkorahoituskampanjan. Rahoituksen kohde, Rientolan navetan entiseen lantalaan rakennettu uusi liikuntatila, otetaan käyttöön syyskuussa 2021.

Miltä tuntui osallistua Tampereen joukkorahoituskokeiluun?

– Siitä oli helppo ottaa koppi, koska se oli tuttu malli. Navetan omistavan Rientolan Kerhola Oy:n hallituksen puheenjohtaja heitti minulle jo kaksi vuotta sitten, että ”voisimmeko harkita joukkorahoituskampanjaa?”. Olemme kiitollisia, että Tampere hyväksyi meidät mukaan. Aiemmin olen toiminut rahoittajana, eli kannattanut taiteentekijöitä, mutta en ole ennen tehnyt kampanjaa.

Mikä siinä oli parasta?

– Joukkorahoituskampanja toimi liimana yhteisössämme. Meillä oli kampanjassa rahoitusvastikkeita, joita Rientolan omat vapaaehtoistyöntekijät ja taiteilijat olivat tekemässä. Halusimme, että vastikkeet ovat Rientola-henkisiä. Kaikki kokevat silloin, että tämä on meidän yhteinen hankkeemme. Kääntöpuolikin on positiivinen: saimme tehtyä itseämme Länsi-Tampereella aiempaa tunnetummaksi.

Mitä kehittäisit vielä?

– Markkinointia ja jalkautumista olisi pitänyt suunnitella vielä paremmin. Kaikki ihmiset eivät ole verkossa. Valokuvissa Rientola

näytti liiankin vauraalta, eikä kerännytkään automaattisesti rahaa. Kun tajusin sen, väärää mielikuvaa oli vaikea korjata. Yritin tuoda esiin sitä, kuinka paljon rakennuksessa on korjattavaa. Emme puhu nyt yksittäisistä euroista vaan kymmenistä ja sadoista tuhansista euroista, joita joudumme jatkuvasti hakemaan.

Mitä opit?

– Meillä täytyisi olla enemmän ihmisiä, joilla on valmiit verkostot. Pitää kartoittaa etukäteen, ketkä pystyvät olemaan yhteydessä kehenkin. Emme olisi pärjänneet kampanjassa näin hyvin ilman Matti Toivakaista. Hän oli tervaskanto, joka teki Rientolassa vapaaehtoistyötä yli 60 vuotta. Hänellä oli valtavan hyvät verkostot ja hän sai yritykset tukemaan meitä. Surullista on, että Toivakainen menehtyi yllättäen maaliskuussa 2021.

EIJA MÄKINEN

ETILIS?

Miltä se tuntui?

Tuusulassa kaksi maaliin pääsyttä hybridi-rahoituskampanjaa keräsi yhteensä 8 210 euroa, josta potista kunta rahoitti 2 600 euroa. Tuusulan kehittämispäällikkö Heidi Hagman toimi kokeilun osatoteutuksen projektipäällikkönä ja oli rakentamassa Tuusulan rahoitusmallia.

Miltä tuntui osallistua Tuusulan joukkorahoituskokeiluun?

– Olemme iloisia, että olimme mukana kokeilussa. Tuusula on osallisuustyön edelläkävijä Suomessa, ja tarkoittaa sitä, että olemme vahvasti mukana asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kehittämisessä. Haluamme kokeilla uutta.

Mikä siinä oli parasta?

– Pystyimme isossa ja keskikokoisessa kunnassa kokeilemaan ja testaamaan, miten malli skaalautuu isompaan ja pienempään toimintaympäristöön. Kykenimme tarjoamaan asukkaille uuden tavan osallistua.

Mitä kehittäisit vielä?

– Asukkaiden osallisuuden näkökulmasta on olennaista se, että he pääsevät itse tuottamaan projekteja ilman annettuja rajoja ja sääntöjä. Jos halutaan oikeasti antaa asukkaille kokemus siitä, että heillä on iso vaikutusvalta omaan asuinympäristöönsä – tämä on kehittämisen ykköskohde. Tärkeää olisi myös, että rahoitushaku voisi olla jatkuvaa. Pidimme hyvänä, että asukas voi hakea mukaan silloin, kun idea syntyy. Siihen Tuusulassa on nyt menty, eli kokeilu jatkuu!

Mitä opit?

– Havaitsimme, että Tuusulan kokoisessa organisaatiossa pystyimme tekemään ehkä isoa kuntaa ketterämmin täsmennyksiä tai suunnanmuutoksiakin. Näimme, että asukkailla on tarve ei-poliittiseen toimintaan, ja heistä tämä tapa osallistua on epäpoliittinen. Pystyimme parantelemaan prosessia koko ajan asukkaiden kanssa, ja tätä voi kokeilla muussakin toiminnassa. Perinteisesti kunta-puolella asia halutaan tehdä ensin valmiiksi ja viedä sitten asukkaille.

HEIDI HAGMAN

TAMPERE & TUUSULA

49

SITRAN SELVITYKSIÄ 189 – MITEN DEMOKRATIAA KOKEILLAAN?

MITÄ?

Mitä Tampereella ja Tuusulassa kokeiltiin:

Tampereen kaupungin ja Tuusulan kunnan yhteisprojektissa kehitettiin ja kokeiltiin joukkorahoitukseen pohjautuvaa osallistuvan rahoituksen mallia, jolla voitaisiin täydentää jo olemassa olevia osallistumisen ja kansalaistoiminnan tuettuja muotoja. Hankkeessa käytettiin Mesenaatti.me-yhteisörahoituspalvelun alustaa. Sen avulla asukkaat, yhdistykset ja työryhmät hakivat rahoitusta projekteilleen. Tampereella malli nimettiin Mun Tampere -joukkorahoitukseksi, Tuusulassa hybridirahoitukseksi.

TAVOITTE?

Mitä tavoiteltiin:

Tavoitteena oli joukkorahoituksen malli, jolla kunta voi tukea asukkaiden ja yhteisöjen toimintaa ja kannustaa aktiivisesti kehittämään omaa elinympäristöä. Haussa oli malli, jolla kunta voi tukea sellaisia toimijoita ja toimintaa, jotka nyt jäävät usein kunnan tukitoimintojen ulkopuolelle. Tavoitteena oli myös se, että kuntalaiset voivat saada uusia keinoja tukea ja edistää itselleen merkityksellisiä asioita. Mallin haluttiin olevan skaalattavissa ja sovellettavissa erikokoisissa kunnissa.

KETKÄ?

Keitä osallistui:

Tampereen kaupungin ja Tuusulan kunnan yhteishankkeen yhteistyökumppanina toimi joukkorahoituspalvelun ylläpitävä Yhteisörahoituspalvelu Mesenaatti.me Oy. Asukkaat ja yhteisöt hakivat joukkorahoitusta yhteensä 24 kampanjaidelle. Mukaan joukkorahoituskierroksille valittiin 13 tamperelaista ja neljä tuusulalaista kampanjaa. Tampereella kampanjoihin osallistui yhteensä 211 rahoittajaa, Tuusulassa 69 rahoittajaa (osa rakennusmateriaalina).

TULOKSET

Kokeilun tulokset:

Tampereella seitsemän kampanjaa onnistui keräämään rahoituksen kampanjalleen ja sai siten myös kaupungin rahoituksen. Kampanjat keräsivät yhteensä 46 390 euroa, josta kaupungin avustus oli 16 200 euroa. Tuusulassa kaksi kampanjaa saavutti minimitalvoitteensa. Toinen toteutuneista kampanjoista onnistui saamaan yli sata peukutusta ja nostamaan siten kunnan avustuksen 30 prosentista 40:een. Kaksi kampanjaa keräsivät yhteensä 8 210 euroa,

josta kunnan avustusosuus oli 2 600 euroa. Tampere päätti toukokuun 2021 lopussa jatkaa joukkorahoitusmallin kehittämistä. Siitä halutaan pysyvämpi menetelmä osaksi kaupungin avustustoiminnan kokonaisuutta. Tuusulassa hybridirahoitusta jatketaan vuoden 2021 loppuun. Mahdollisesta jatkosta se päättää erikseen.

OPIT

Mitä opittiin:

Kampanjantekijät ovat korostaneet hankkeissa syntyneitä yhteisöllisyyden tunteita. Osa toimijoista tarvitsee enemmän tukea oman ideansa kehittämisessä, eikä joukkorahoitus ole välttämättä kaikille sopiva keino. Kokeilu onnistui tavoittamaan myös neljännen sektorin kaltaisia yhteisöjä. Kampanjoihin ja niillä rahoitettuihin hankkeisiin voi osallistua monella tapaa ja eri rooleissa. Tulevaisuudessa voisi selvittää, toimisiko malli myös yritysten toteuttamille kampanjoille.

Tuusulassa asukkaat pitivät tärkeänä sitä, että kampanjat saivat alkunsa asukkaista. Siellä kampanjoissa oli mukana paikallispoliitikkoja, mikä ei kuitenkaan leimannut kampanjoita poliittisiksi.

TUTKIMUS

Poiminta tutkimusraportista:

Yhdistelmärahoitusmallia kannattaa pitää esillä ja kehittää juuri nyt, sillä kuntien asema, identiteetti ja tehtävät ovat muuttumassa sote-uudistukseen liittyvän aluehallinnon muutoksen takia. Sekä demokratia- että talous- ja yleisemmin kaupunkikehittämisen näkökulmia kannattaa pitää esillä, jos kuntien tehtävät supistuvat, jolloin syntyy joka tapauksessa pakotettu momentum ajatella oma kunta uusiksi.

SUOSITUKSET

Hankkeen suositukset:

On tärkeää pohtia, minkälaisia toimijoita tai minkälaista toimintaa mallilla halutaan erityisesti tukea. Jos joukkorahoitukseen perustuva osallistuvan rahoituksen malli leviää kuntiin, tulisi seurata valtakunnallisesti, minkälaisia malleja ja vaikutuksia siitä syntyy. Mallia kokeilevien kuntien olisi hyvä jatkaa yhteistyötä. Myös pienkeräystä hyödyntäviä hankkeita olisi hyvä koota yhteen oppien jakamiseksi. Vaihtoehtoja erilaisten alustojen ja työkalujen hyödyntämisessä joukkorahoituksessa olisi hyvä selvittää, jotta kunnat voisivat valita niille parhaan ratkaisun.

Hankkeiden verkkosivut: [Tampere](#) ja [Tuusula](#)

3. Suositukset: Miten tästä eteenpäin?

Demokratiakokeilut 2020 -hankekokonaisuuden kokeilut toteutettiin koronapandemian vuoksi pitkälti poikkeusoloissa. Tästä oli kokeilujen kannalta sekä hyötyä että haittaa, ja osa kokeiluista oli helpompi mukauttaa muuttuneisiin oloihin kuin toiset. Poikkeusolot pakottivat myös käyttämään luovuutta ja miettimään muun muassa kokeilujen saavutettavuutta etäyhteyksien kautta huomattavasti enemmän kuin todennäköisesti olisi muuten tehty. Toisaalta osa alkuperäisistä kokeiluideoista suorastaan perustui kasvokkaiseen kanssakäymiseen.

Sekä kokeilujen rakentaminen, sopeuttaminen koronaoloihin sekä toteuttaminen tarjosi koko joukon oppeja ja kehitysideita niin kunnallisella kuin valtakunnan tasolla. Kuntakohtaiset suositukset on esitelty edellä jokaisen kokeilun omassa osiossa. Alla olevat valtakunnalliset suositukset osallisuustyön kehittämiseen on koonnut Sitra, ja ne perustuvat kokeilujen suunnittelun ja toteutuksen aikana kokeilukumppaneilta ja muilta sidosryhmiltä eri yhteyksissä saatuihin näkemyksiin.

Yksi keskeisimpiä havaintoja on, että pelkät ylätasen toimintaohjelmat tai linjaukset eivät millään tavalla takaa, että vaikkapa osallisuuden edistämiseen tarkoitetut käytännöt olisi otettu yhtäläisesti käyttöön eri kunnissa eri puolilla Suomea. Tämän vuoksi kuntatoimijoilla ja toisaalta osallisuuden edistämistä kansallisesti koordinoivilla organisaatioilla voi olla keskenään erilaisia näkemyksiä siitä, mikä osallisuustyössä toimii hyvin, mikä huonosti ja mitä osallisuuden edistämiseksi ylipäätään tällä het-

kellä ruohonjuuritasolla käytännössä tehdään.

Toinen keskeinen havainto on, että osallisuustyö ei toistaiseksi ole vakiintunut osaksi kuntien omaa työkalupakkia. Osallisuustyötä ja sen jatkuvaa kehittämistä ei kunnissa myöskään ole saatu johdonmukaisesti ja pysyvästi resursoitua. Sen sijaan osallisuuden edistäminen perustuu yksittäisiin määräaikaisiin hankkeisiin ja on tämän vuoksi luonteeltaan pistemäistä ja melko sattumanvaraista.

Lisäksi osallisuustyöhön liittyviä valtakunnallisia ja alueellisia verkostoja ja alustoja on melko paljon. Tämä on hyvä asia siinä mielessä, että eri verkostot voivat vastata eri tasoihin tarpeisiin (esimerkiksi keskustelu ylätasen demokratiateemoista suhteessa käytännön osallisuustyön parhaiden käytöjen levittämiseen). Kääntöpuolena eri demokratiaverkostojen ja -alustojen moninaisuus ja osittainen päällekkäisyys voi osaltaan ylläpitää osallisuustyön ja -kokeilujen pistemäisyyttä ja hidastaa niiden skaalaimista valtakunnallisiksi.

Näihin huomioihin sekä alla oleviin suosituksiin tulisi kiinnittää huomiota, sillä esimerkiksi väestön monimuotoistuminen, teknologian kehityksen kiihtyminen ja ekologinen siirtymä edellyttävät, että myös suomalaisen kansanvallan tulee pystyä uudistumaan. Kuntademokratia on suomalaisen kansanvallan peruskallio. Osallisuuden tapojen ja kanavien monipuolistaminen voisi osaltaan varmistaa kuntademokratian legitimitetin nopeasti muuttuvassa maailmassa myös tulevaisuudessa.

Haasteet & suositukset

HAASTE:

Osallisuustyö on pistemäistä eikä kuntakentällä ole vahvaa kokeilukulttuuria, joka kannustaisi kehitystyöhön kokeilujen avulla.

SUOSITUS:

Kunnilla tulee olla valmiuksia edistää demokraattista osallisuutta, osallistumista ja vuorovaikutusta erilaisten kokeilujen kautta ja uusien toimintamallien käyttöönottamiseksi. Tätä varten kunnat tarvitsevat erillisen kokeilurahan tai muita resursseja.

HAASTE:

Väestö monimuotoistuu. Demokratiakasvatus ja ymmärrys omista mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskuntaan voi jäädä kotoutumisprosessissa ohueksi.

SUOSITUS:

Kokemuksellinen osallisuustyöskentely / demokratiakasvatus tulee sisällyttää vahvemmin kotoutumistoimenpiteisiin erityisesti kotoutumisprosessin alkuvaiheessa.

HAASTE:

Viranomaisviestintä ei houkuttele eri kieliryhmiä vaikuttamaan yhteiskuntaan tai kotikunnan asioihin.

SUOSITUS:

Selkosuomi tulee ottaa vahvemmin mukaan viranhaltijoiden viestintään. Selkosuomen käyttö edesauttaa eri kieliryhmien osallistumismahdollisuuksia ja helpottaa myös suomenkielisiä, joilla on esteitä osallisuuteen.

HAASTE:

Osallisuustyötä tehdään pistemäisesti ja kokeilujen opit leviävät melko sattumanvaraisesti.

SUOSITUS:

Valtakunnallinen seuranta, koulutus, viestintä ja koordinaatio siitä, millaisia osallisuustyön keinoja Suomessa on, miten niitä kehitetään ja mikä niiden vaikuttavuus on. Erityisesti alueellisella tasolla osallisuuden rakenteiden kehittäminen tulisi ottaa alusta asti huomioon.

HAASTE:

Osallisuutta tukevien hankkeiden ja kokeilujen kytkeytyminen ja vaikutus päätöksentekoon voi jäädä heikoksi.

SUOSITUS:

Kuntalaisten ja mahdollisten hyvinvointialueiden asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien sisällyttäminen kiinteäksi osaksi kaikkea osallisuustyötä. Osallistumisella on demokratiassa vain rajallisesti arvoa, jollei siihen sisälly todellista mahdollisuutta vaikuttaa.

HAASTE:

Kaikki kunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat eivät koe kuntalaisten suoria vaikutusmahdollisuuksia tärkeiksi tai kokevat ne suorastaan häiriöksi päätöksenteolle.

SUOSITUS:

Kunnan luottamushenkilöille ja viranhaltijoille suunnattu valtakunnallinen koulutus osallisuudesta. Yhteinen ymmärrys osallisuustyön merkityksestä ja mahdollisuuksista auttaa rakentamaan hyvinvointia ja aktiivista kuntaa.

HAASTE:

Osallisuuden edistäminen ei ole läpileikkaava periaate kaikkien kuntien toiminnassa.

HAASTE:

Yhteiskunnallisesta osallistumisesta syrjään jääviä kohderyhmiä ei löydetä.

HAASTE:

Uudet viestintä- ja vaikuttamisalustat ja nopeasti kehittyvä teknologia muuttavat mediaympäristöä nopeasti. Samalla uusi viestintäteknologia haastaa totunnaisia kansanvaltaisia toimijoita ja toimintatapoja. Toisaalta kehittyvä teknologia kuten automatisoidut puhelut, konelitterointi ja erilaiset tekoälypohjaiset analyysivälineet voivat myös tarjota uudenlaisia työkaluja demokratian tukemiseen.

SUOSITUS #1:

Perustason osaamista demokratiasta, hyvästä hallinnosta ja kansalaisten osallistumisesta tulee sisällyttää suoremmin valintakriteereihin viranhaltijoita rekrytoitaessa kunnan eri toimialoilla. Osallisuuden tulee olla osa kaikkia kunnan toimintoja, ei vain oma erillinen osa-alueensa.

SUOSITUS #2:

Kokeilujen parhaiden käytäntöjen kehittäminen pitää sitoa viranhaltijoiden työkuvaan joka takaa, että työtä jatketaan yhteistyössä kunnan eri sektorien välillä.

SUOSITUS:

Etsivä työ tulee ottaa osaksi kuntien ja muiden organisaatioiden osallisuustyötä. Etsivän työn avulla voidaan löytää ihmisiä, jotka eivät yleensä ole yhteiskunnallisesti aktiivisia. Etsivässä työssä ei vain jalkauduta kohderyhmän pariin vaan myös löydetään etsittäviä henkilöitä niin sosiaalisessa mediassa kuin kasvokkain.

SUOSITUS:

Kansanvallan rakenteet ja toimintatavat eivät saa jäädä ympäröivän maailman kehityksestä jälkeen. Uusien teknologioiden ja alustojen demokratia-potentiaali tulisi vastedes hyödyntää tähänastista paremmin. Siksi tarvitaan entistä enemmän osallisuuteen ja demokratian tukemiseen liittyviä kokeiluja, joissa tutkitaan uusien teknologioiden mahdollisuuksia ja tunnistetaan mahdollisia sudenkuoppia.

Lähteitä ja materiaaleja

Tampere ja Tuusula

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

Hankkeen verkkosivut

- [Tampere](#)
- [Tuusula](#)

Muut julkaisut

[Sarja](#) joukkorahoituksen infotilaisuuksista YouTubessa [Mun Tampere -kanavalla](#)

- Joukkorahoituksen perusteet
- Joukkorahoituskampanjan suunnittelu
- Joukkorahoituskampanjan viestintä ja markkinointi
- Joukkorahoitukseen liittyvät lait ja kampanjan rahoitus
- Joukkorahoituskampanjan luominen Mesenaatti.me-palvelussa.

Helsinki

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

[Hankkeen verkkosivut](#)

Muut julkaisut

- [Yhteenvedo kyselystä](#) Helsingin venäjänkielisille asukkaille
- Selkokielenen Osallistu Helsingin suunnitteluun! [video](#) Helsingin kaupunkiympäristön YouTube kanavalla

Järvenpää

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

[Hankkeen verkkosivut](#)

Muut julkaisut

- Anna äänesi kuulua kuntapolitiikassa, vaikuttamisen opas [suomeksi](#) ja [englanniksi](#)

Kuhmo

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

[Hankkeen verkkosivut](#)

Muut julkaisut

Dramatisoitu videosarja keskustelun avaukseksi Kuhmon hyvinvointisuunnitelmatyön tueksi Kuhmon kaupungin YouTube-kanavalla

- [Intro draamalliseen demokratikokeiluun Kuhmossa - YouTube](#)
- [Nuoriso - YouTube](#)
- [Isä ja poika - YouTube](#)
- [Venäjänkieliset - YouTube](#)
- [Ikäihmisen elämää perukassa - YouTube](#)
- [Osattomat - YouTube](#)
- [Keskustelukulttuuri - YouTube](#)

Oulu

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

[Hankkeen verkkosivut](#)

Muut julkaisut:

- Näin voi vaikuttaa -[opas](#) ja [opetusmateriaali](#)

Suonenjoki, Keitele, Rautalammi, Pielavesi, Tervo ja Vesanto

[Hankkeen loppuraportti](#)

[Hankkeen tutkimusraportti](#)

[Hankkeen verkkosivut](#)

Osallisuuspuheluprosessin auditointi – Demokratian toteutuminen läpi prosessin ja työkalujen

SITRA

SITRAN SELVITYKSIÄ 189

Sitran selvityksiä -sarjassa julkaistaan
Sitran tulevaisuustyön ja kokeilujen tuloksia.

ISBN 978-952-347-229-7 (PDF) www.sitra.fi

SITRA.FI

Itämerenkatu 11–13

PL 160

00181 Helsinki

P. 0294 618 991

 @SitraFund